

Labyrint práv

Teoretické východiská a praktický návod
na ochranu a uplatňovanie práva
na sprevádzajúcu osobu pri pôrode

MGR. VIKTÓRIA ILKA

ŽENSKÉ KRUHY

Labyrint práv

Teoretické východiská a praktický návod
na ochranu a uplatňovanie práva na sprevádzajúcu osobu pri pôrode

Mgr. Viktória Ilka v spolupráci so Ženskými kruhmi

Publikácia vznikla s finančnou podporou grantu od Open Society Foundations:
Meeting the essential SRH needs of communities affected by Ukraine Crisis in the
Slovak Republic

Obsah

Zoznam používaných skratiek	5
Úvod	6
1 Právna úprava prítomnosti sprevádzajúcej osoby pri pôrode	12
1.1 Ústavnoprávny rámec a medzinárodný kontext	12
1.1.1 Právo na najvyššie dosiahnuteľnú úroveň fyzického a duševného zdravia	13
1.1.2 Právo na zabezpečenie rovnakého zaobchádzania / nediskrimináciu	14
1.1.3 Právo na rešpektovanie súkromného a rodinného života	15
1.2 Vnútroštátna zákonná úprava	16
2 Predpoklady a prekážky prítomnosti sprevádzajúcej osoby	24
2.1 Čo prinesie novela zákona o zdravotnej starostlivosti po nadobudnutí účinnosti ?	26
3 Praktická pomoc v prípade ohrozenia alebo porušenia práva na sprevádzajúcu osobu	29
3.1 Preventívne opatrenia	29
3.2 Svojpomoc	31
3.3 Privolanie polície	31
3.4 Legitímny výkon práv	32
3.5 Domáhanie sa právnych následkov po porušení práva	32
3.5.1 Sťažnosť	32
3.5.2 Namietanie správnosti poskytnutej zdravotnej starostlivosti	32
3.5.3 Návrh na začatie súdneho konania	34
3.5.4 Podnet verejnému ochrancovi práv	36
3.5.5 Podnet na začatie konania o správnom delikte	37
Slovo autorky na záver	40
Použitá literatúra	42
Vnútroštátne právne predpisy, medzinárodné dokumenty a judikatúra	47
O nás	51

Labyrint práv

**Teoretické východiská a praktický návod na ochranu
a uplatňovanie práva na sprevádzajúcu osobu pri pôrode**

© **Autorka, Ženské kruhy, 2023**

Autorka: Mgr. Viktória Ilka
Editorky: Ing. Zuzana Krišková, PhD.
Mgr. Miroslava Rašmanová
Jazyková úprava: Mgr. Soňa Gregorová
Grafický dizajn: Tomáš Bereš

Rozsah: 50 strán
Miesto vydania: Partizánske
Rok vydania: 2023
Vydavateľ: Ženské kruhy
Rudolfa Jašíka 159/10
958 01 Partizánske

Ako citovať túto publikáciu: ILKA, Viktória. Labyrint práv: Teoretické východiská a praktický návod na ochranu a uplatňovanie práva na sprevádzajúcu osobu pri pôrode. Ženské kruhy. 2023. ISBN 978-80-971866-4-7

ISBN 978-80-971866-4-7

Link na elektronickú verziu: <https://zenskekruhy.sk/labyrint-prav/>

Zoznam používaných skratiek

CEDAW	Dohovor o odstránení všetkých foriem diskriminácie žien <i>Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women</i>
ESLP	Európsky súd pre ľudské práva <i>European Court of Human Rights</i>
NICE	Národný ústav pre klinickú excelenciu <i>The National Institute for Health and Care Excellence</i>
OSN	Organizácia Spojených národov <i>United Nations</i>
SR	Slovenská republika
WHO	Svetová zdravotnícka organizácia <i>World Health Organization</i>

Úvod

Pôrod je jedinečnou, intímnu a nesmierne citlivou udalosťou v živote ženy. Pozitívne vnímanie pôrodu rodiacou ženou má vplyv na jej sebaobraz, posilňuje jej sebaistotu a kompetencie. Napomáha vytvoreniu pevnej vzťahovej väzby medzi matkou a dieťaťom a tiež k prehĺbeniu partnerského vzťahu. ^{1,2,3} Pozitívny zážitok z pôrodu zvyšuje pravdepodobnosť úspešného dojčenia. ⁴

Pre pozitívnu pôrodnú skúsenosť je kľúčové vytvoriť také podmienky pre pôrod, v ktorých žena zažíva pocity istoty, bezpečia a je jej poskytovaná nepretržitá emocionálna podpora. ⁵ **Výsledky Cochrane metaanalýzy poukazujú na skutočnosť, že nepretržitá podpora rodiacej ženy zo strany sprevádzajúcej osoby má pozitívny vplyv na subjektívne vnímanie pôrodu, zvyšuje mieru vaginálnych pôrodov bez použitia klieští alebo vákuumextraktora, znižuje mieru cisárskych rezov, znižuje mieru potreby medikamentózneho tíšenia bolesti a skracuje trvanie pôrodu.**

Bábätká žien, ktoré mali počas pôrodu nepretržitú podporu sprevádzajúcej osoby, majú nižšiu pravdepodobnosť, že v piatich minútach po pôrode budú mať namerané nízke Apgarovej skóre ⁶ (ide o medzinárodný bodový systém vytvorený na účely orientačného zhodnotenia zdravotného stavu novorodenca, jeho vitality a adaptácie bezprostredne po narodení). Prítomnosť sprevádzajúcej osoby je teda priaznivá nielen zo psychologického hľadiska, ale má významný vplyv aj na priebeh pôrodu.

Vplyv prítomnosti sprevádzajúcej osoby pri pôrode

- ✓ poskytuje emocionálnu aj praktickú podporu;⁷
- ✓ vytvára pokojné, uvoľnené prostredie, čím napomáha znižovaniu strachu a úzkosti;⁸
- ✓ pomáha v lepšom zvládaní pôrodných bolestí;⁹
- ✓ znižuje riziko zlého zaobchádzania s rodiacou ženou zo strany zdravotníckeho personálu;^{10,11}
- ✓ skracuje trvanie pôrodu;¹²
- ✓ znižuje pravdepodobnosť medicínskych zásahov do priebehu pôrodu;¹³
- ✓ znižuje riziko ukončenia pôrodu operačným zákrokom (cisárskym rezom, vákuovou extrakciou alebo kliešťami);¹⁴
- ✓ znižuje riziko výskytu zlých výsledkov Apgarovej testu;¹⁵
- ✓ predstavuje nízkonákladové opatrenie pre zdravotnícke zariadenie zamerané na zvýšenie kvality zdravotnej starostlivosti a zabezpečenie rešpektujúcej starostlivosti.¹⁶

Svetová zdravotnícka organizácia (ďalej len WHO) zdôrazňuje, že zdravotné systémy sa majú riadiť a organizovať spôsobom, ktorý rešpektuje, chráni a napĺňa sexuálne a reprodukčné zdravie a práva žien. Medzi najdôležitejšie aspekty v tomto smere patria súkromie, dôvernosť a rešpektovanie kompetencie žien slobodne rozhodovať o tom, či a akú sprevádzajúcu osobu si želajú mať pri svojom pôrode.¹⁷

Z praktického hľadiska môže byť sprevádzajúcou osobou pri pôrode akákoľvek ženou zvolená osoba – partner, rodinný príslušník, iná rodičke blízka osoba alebo dula (t. j. žena špecificky vyškolená na podporu počas tehotenstva, pôrodu a šestonedelia, ktorá však nie je členkou zdravotníckeho personálu).¹⁸ V prípade, že so sprevádzajúcou osobou je rodiaca žena v partnerskom vzťahu, jej prítomnosť napomáha i k prehĺbeniu tohto vzťahu ak uvedomeniu ich spoločnej zodpovednosti za dieťa – samozrejme, len za predpokladu, že žena si prítomnosť tejto osoby sama želá.^{19, 20, 21} Ak je sprevádzajúcou osobou otec novorodenca, jeho prítomnosť napomáha k vytvoreniu silnej emočnej väzby s dieťaťom.²²

Na tomto mieste chceme upriamiť pozornosť na to, že môže dôjsť aj k prípadom, v ktorých sa partner správa nepodporne, niekedy až násilnícky. Napríklad je ľahostajný voči potrebám partnerky, bagatelizuje jej prežívanie bolesti, podieľa sa na vyvíjaní nátlaku na svoju partnerku, aby sa podrobila zásahom do pôrodu. V extrémnych prípadoch partner prejavuje verbálnu alebo fyzickú agresiu. Za takýchto okolností môže prítomnosť partnera negatívne ovplyvniť vnímanie a priebeh pôrodu a môže aj výrazne narušiť partnerský vzťah.

Sprevádzajúcou osobou môže byť aj dula. K dispozícii je množstvo dôkazov²³ o výhodách pôrodu v sprievode duly. Vyplýva z nich, že nepretržitá podpora rodičky zo strany duly počas pôrodu efektívne znižuje riziko komplikácií. Na rozdiel od zdravotníckeho personálu, ktorý je zaneprázdnený aj inými činnosťami (napr. povinnou administratívou, starostlivosťou o ostatné rodičky atď.), dula sa zaoberá výlučne potrebami rodiacej ženy.²⁴ Nepretržitá podpora počas pôrodu je najviac efektívna v prípade, ak sprevádzajúca osoba nie je súčasťou personálu zdravotníckeho zariadenia, v ktorom pôrod prebieha.²⁵

V tomto krátkom úvode sme načrtli, že na prítomnosť sprevádzajúcej osoby pri pôrode je potrebné nazerať aj optikou podpory zdravia rodiacej ženy a novorodenca. Viaceré zdravotné systémy po celom svete kladú prítomnosti sprevádzajúcej osoby pri pôrode bariéry, ktoré sú často systémového charakteru. WHO identifikuje ako jednu z bariér absenciu politík, ktoré by na národnej a inštitucionálnej úrovni upravovali podporu prítomnosti sprevádzajúcej osoby pri pôrode.²⁶ Môže ísť napríklad o absenciu legislatívnej úpravy alebo zdravotníckych štandardov, spoplatnenie prítomnosti sprevádzajúcej osoby ako nadštandardnej služby v jednotlivých nemocniciach a podobne. Je nesmierne dôležité, aby uvedené politiky boli nastavené s prihliadnutím na obzvlášť zraniteľné skupiny žien, ktorými sú napríklad ženy zo sociálne vylúčených komunít, ako aj utečenky, ktoré počas súčasnej krízy utiekli na Slovensko pred vojnou na Ukrajine.

Verejná ochrankyňa práv Slovenskej republiky Mária Patakyová v roku 2020 iniciovala prieskum dodržiavania práv žien pri pôrode v zdravotníckych zariadeniach na Slovensku. Výsledky prieskumu poukazujú na viaceré nedostatky v tejto oblasti. Najzávažnejšie sú zistenia vo vzťahu k porušovaniu práva na ochranu súkromia, práva na poučenie a informovaný súhlas, na ochranu ľudskej dôstojnosti a na rešpektovanie telesnej a psychickej integrity. Vo svojej správe ombudsmanka priamo formuluje svoje odporúčania a návrhy na zmenu zistených nedostatkov. V súvislosti s prítomnosťou sprevádzajúcej osoby pri pôrode uviedla nasledovný sumár opatrení:

- ✓ Prijat' legislatívnu úpravu, ktorá by zabezpečila, aby rodičky a pacienti, vrátane maloletých pacientov, mali pri poskytovaní zdravotnej starostlivosti právo na prítomnosť osoby blízkej alebo osoby určenej pacientom.
- ✓ Prijat' opatrenia na zabezpečenie fyzickej infraštruktúry zdravotníckych zariadení, ktorá umožní prítomnosť sprevádzajúcej osoby počas celého priebehu pôrodu.
- ✓ Zabezpečiť školenia pre poskytovateľov zdravotnej starostlivosti o výhodách prítomnosti sprevádzajúcej osoby pri pôrode.
- ✓ Zaviesť školenia pre sprevádzajúce osoby o ich úlohe a role pri pôrode.²⁷

¹ WOLMAN, Wendy-Lynne; CHALMERS, Beverly; HOFMEYR, Justus G.; NIKODEM, Cheryl V. Postpartum depression and companionship in the clinical birth environment: a randomized, controlled study.

² HOFMEYR, Justus G.; NIKODEM, Cheryl V.; WOLMAN, Wendy-Lynne; CHALMERS, Beverly E.; KRAMER, Tami. Companionship to modify the clinical birth environment: effects on progress and perceptions of labour, and breastfeeding.

³ KLAUS, Marshall H.; KENNEL, John H.; KLAUS, Phyllis H. The Doula Book: How a Trained Labor Companion Can Help You Have a Shorter, Easier, and Healthier Birth.

⁴ DAVIS, Abi M. B.; SCLAFANI Valentina. Birth Experiences, Breastfeeding, and the Mother-Child Relationship: Evidence from a Large Sample of Mothers.

⁵ WHO recommendations: Intrapartum care for a positive childbirth experience.

⁶ HODNETT, Ellen D.; GATES, Simon; HOFMEYR, Justus G., SAKALA, Carol. Continuous support for women during childbirth.

SIMKIN, Penny; HANSON, Lisa; ANCHETA, Ruth. The Labor Progress Handbook: Early Interventions to Prevent and Treat Dystocia.

⁷ WORLD HEALTH ORGANIZATION. Companion of choice during labour and childbirth for improved quality of care.

^{8, 9} BOHREN, Meghan A.; BERGER, Blair O.; MUNTHE-KAAS, Heather; TUNÇALP, Özge. Perceptions and experiences of labour companionship: a qualitative evidence synthesis. ROZTOČIL, Aleš et al. Intenzivní péče na porodním sále.

¹⁰ BOHREN, Meghan A.; VOGEL, Joshua P.; HUNTER, Erin C.; LUTSIV, Olha; MAKH, Suprita K.; SOUZA, João Paulo et al. The mistreatment of women during childbirth in health facilities globally: a mixed-methods systematic review.

¹¹ VOGEL, Joshua; BOHREN, Meghan A.; TUNÇALP, Özge; OLADAPO, Olufemi T.; GÜLMEZOĞLU Ahmet Metin. Promoting respect and preventing mistreatment during childbirth.

^{12, 13, 14, 15} BOHREN, Meghan A.; HOFMEYR, Justus G.; SAKALA, Carol; FUKUZAWA, Rieko K.; CUTHBERT, Anna. Continuous support for women during childbirth.

^{16, 17, 18} WORLD HEALTH ORGANIZATION. Companion of choice during labour and childbirth for improved quality of care.

¹⁹ BOLFÍK Jaroslav. Přítomnost partnera při pôrode – pohľad sexuológa.

²⁰ BOHREN, Meghan A.; BERGER, Blair O.; MUNTHE-KAAS, Heather; TUNÇALP, Özge. Perceptions and experiences of labour companionship: a qualitative evidence synthesis.

²¹ Nález Ústavného súdu Českej republiky 3035/15 z 12. 4. 2016.

²² NOLAN, Mary. Preparation for birth and beyond: our health and wellbeing.

²³ Ide o desiatky štúdií, ktoré zahŕňajú tisícky žien. Napr.:

HOFMEYR, Justus G.; NIKODEM, Cheryl V.; WOLMAN, Wendy-Lynne; CHALMERS, Beverly E.; KRAMER, Tami. Companionship to modify the clinical birth environment: effects on progress and perceptions of labour, and breastfeeding.

McGRATH, Susan K.; KENNEL, John H. A randomized controlled trial of continuous labor support for middle-class couples: effect on cesarean delivery rates.

KLAUS, Marshall; KENNEL, John; BERKOWITZ, Gale; KLAUS, Phyllis. Maternal assistance and support in labor: Father, nurse, midwife, or doula.

KLAUS, Marshall H.; KENNEL, John H.; KLAUS, Phyllis H. The Doula Book: How a Trained Labor Companion Can Help You Have a Shorter, Easier, and Healthier Birth.

SIMKIN, Penny; HANSON, Lisa; ANCHETA, Ruth. The Labor Progress Handbook: Early Interventions to Prevent and Treat Dystocia.

²⁴ KLAUS, Marshall H.; KENNEL, John H.; KLAUS, Phyllis H. The Doula Book: How a Trained Labor Companion Can Help You Have a Shorter, Easier, and Healthier Birth.

²⁵ SIMKIN, Penny; HANSON, Lisa; ANCHETA, Ruth. The Labor Progress Handbook: Early Interventions to Prevent and Treat Dystocia.

²⁶ WORLD HEALTH ORGANIZATION. Companion of choice during labour and childbirth for improved quality of care.

²⁷ PATAKYOVÁ, Mária. Hovoríme otvorene o pôrodoch: ľudskoprávny prístup pri poskytovaní zdravotnej starostlivosti pri pôrodoch.

1 Právna úprava prítomnosti sprevádzajúcej osoby pri pôrode

Právo rodiacej ženy na prítomnosť sprevádzajúcej osoby pri pôrode je v podmienkach slovenského právneho poriadku upravené vo viacerých rovinách. Právny systém Slovenskej republiky je vybudovaný právnymi aktmi rôznej právnej sily. **Najvyššou právnou silou disponuje Ústava Slovenskej republiky (ďalej len ústava) a medzinárodné dokumenty, ktorými je Slovenská republika viazaná.** Tieto v sebe zahŕňajú garanciu práv v širšom zmysle vo forme základných ľudských práv, ktoré sú takzvaným základným štandardom. Základné ľudské práva treba všeobecne napĺňať a k ich obmedzeniu môže dôjsť výlučne za striktno stanovených podmienok na základe zákona a v súlade s ústavou. Ďalšími všeobecne záväznými právnymi predpismi sú zákony, ktoré nesmú byť v rozpore s ústavou ani s medzinárodnými dokumentmi vyššej právnej sily. Zákony podrobnejšie upravujú problematiku jednotlivých konkrétnych práv a povinností fyzických a právnických osôb, ktorých nedodržanie zakladá právnu zodpovednosť a právne následky.

1.1 Ústavnoprávny rámec a medzinárodný kontext

Právo rodičky na prítomnosť sprevádzajúcej osoby pri pôrode možno považovať za jeden z komponentov nasledujúcich základných ľudských práv:

- práva na ochranu zdravia,
- práva na ochranu pred diskrimináciou,
- práva na ochranu súkromného a rodinného života.

Uvedené práva sú garantované na medzinárodnej úrovni dokumentmi, z ktorých Slovenskej republike vyplýva právny záväzok rešpektovať a napĺňať ich.

Tieto práva priznáva aj samotná ústava ako zákon všetkých zákonov vo vnútroštátnom právnom poriadku, a to vo svojej úprave základných práv a slobôd.²⁸ Z toho vyplýva, že odopretie možnosti prítomnosti sprevádzajú-

cej osoby pri pôrode zdravotníckym zariadením zakladá nielen porušenie dotknutých právne záväzných medzinárodných dokumentov, ale je aj vyslovene protiústavné.

Vo formovaní vnútroštátneho práva zohrávajú dôležitú úlohu aj medzinárodné organizácie, ktorých je daný štát členom, a nimi vydané dokumenty (zmluvy, dohovory a pod.), ktorými je členský štát viazaný. Medzinárodné dokumenty sú rôzneho charakteru. Niektoré majú v zmysle ústavy prednosť pred zákonmi a majú priamy účinok (teda sú priamo záväzné bez potreby implementácie do vnútroštátneho práva), iné vyžadujú ratifikáciu (t. j. právny akt, ktorým sa potvrdzuje právna sila daného dokumentu vo vnútroštátnom právnom poriadku) na to, aby z nich vyplýval právny záväzok pre signatársky štát.

Témy zdravotnej starostlivosti žien pri pôrode sa dotýka celý rad medzinárodných dohovorov, vydaných hlavne Organizáciou Spojených národov (ďalej len OSN).²⁹ Zodpovednosť za dodržiavanie ľudských práv žien v súvislosti s pôrodmi majú jednotliví poskytovatelia zdravotnej starostlivosti, zdravotnícky personál, ale hlavným nositeľom zodpovednosti je štát, ktorý musí tieto práva rešpektovať, chrániť a naplňovať.

1.1.1 Právo na najvyššie dosiahnutelnú úroveň fyzického a duševného zdravia

V zmysle čl. 12 ods. 1 Medzinárodného paktu o hospodárskych, sociálnych a kultúrnych právach **má každá osoba právo na najvyššie dosiahnutelnú úroveň fyzického a duševného zdravia.**³⁰ WHO vo svojej ústave poskytuje definíciu zdravia, ktoré nie je chápané len ako stav bez choroby, ale aj stav úplnej fyzickej, duševnej a sociálnej pohody.³¹ Na základe tejto definície Výbor OSN pre hospodárske, sociálne a kultúrne práva chápe právo na najvyššie dosiahnutelnú úroveň zdravia v čo najširšom zmysle. Od zmluvných štátov preto požaduje odstránenie všetkých bariér, ktoré bránia prístupu k službám, vzdelávaniu a informáciám v oblasti zdravia vrátane oblasti sexuálneho a reprodukčného zdravia. Požaduje tiež zabezpečenie ochrany žien pred dopadmi škodlivých tradičných kultúrnych praktík a no-

riem, ktoré im upierajú plné užívanie ich reprodukčných práv.³²

V zmysle uvedeného, odmietnutie účasti sprevádzajúcej osoby pri pôrode zdravotníckym zariadením znamená nerešpektovanie práva rodiacej ženy na najvyššie dosiahnuteľnú úroveň zdravia, čo predstavuje porušenie Medzinárodného paktu o hospodárskych, sociálnych a kultúrnych právach.

1.1.2 Právo na zabezpečenie rovnakého zaobchádzania / nediskrimináciu

Ďalším dôležitým aspektom je **zabezpečenie rovnakého zaobchádzania s rodiacimi ženami**. Povinnosti štátov v tomto smere sú rozpísané všeobecne (teda pre všetky ženy vo všetkých životných situáciách), a to vo Všeobecnom odporúčaní č. 28 Výboru OSN pre odstránenie diskriminácie žien³³ v zmysle článku 2 bodu 9 Dohovoru o odstránení všetkých foriem diskriminácie žien (ďalej len CEDAW). Aby štát sledoval ciele vymedzené CEDAW, má povinnosť zdržať sa vytvárania takých zákonov, politík, nariadení, programov, administratívnych postupov a inštitucionálnych štruktúr, ktoré priamo alebo nepriamo upierajú ženám rovnaké využívanie práv. Zmluvné štáty majú taktiež zabezpečiť rovnaké zaobchádzanie so ženami zo strany súkromných subjektov. To znamená, že štát má medzinárodný záväzok zabezpečiť, aby všetky nemocnice na jeho území garantovali rovnaké zaobchádzanie so ženami vo všetkých aspektoch poskytovania zdravotnej starostlivosti.

V súvislosti s pôrodom je významným dokumentom Všeobecné odporúčanie č. 24³⁴ v spojitosti s článkom 12 CEDAW. Uvedené odporúčanie predovšetkým zdôrazňuje, že štáty by mali zabezpečiť odstránenie diskriminácie žien v prístupe k službám zdravotnej starostlivosti počas životného cyklu, najmä v oblasti plánovania rodiny, tehotenstva, šestonedelia a v popôrodnom období.

Na tomto mieste treba upriamiť pozornosť na **obzvlášť zraniteľné skupiny žien, ktoré z hľadiska zabezpečenia rovnakého zaobchádzania majú špecifické postavenie, preto požívajú osobitnú ochranu**. Výbor CEDAW

upozorňuje, že „diskriminácia žien na základe pohlavia a rodu je neoddeliteľne previazaná s ďalšími faktormi, ktoré majú na ženy dopad, ako rasa, etnicita, náboženstvo alebo vierovyznanie, zdravie, postavenie, vek, spoločenská trieda či kasta, sexuálna orientácia a rodová identita. Diskriminácia na základe pohlavia a rodu môže mať vplyv na ženy patriace do uvedených skupín vo väčšej miere alebo inými spôsobmi ako na mužov. Zmluvné štáty musia legislatívne uznať a zakázať takéto prekryvajúce sa formy diskriminácie a ich znásobený negatívny dosah na dotknuté ženy“.³⁵ Napríklad v slovenskom kontexte môže ísť v súčasnosti o ženy z marginalizovaných rómskych komunít alebo ženy, ktoré utiekli pred vojnou na Ukrajinu na Slovensko. Tieto ženy nemusia mať dostatok finančných prostriedkov a dostupnosť informácií o systéme zdravotnej starostlivosti môže byť pre tieto skupiny sťažená, pričom jedným z faktorov môže byť jazyková bariéra.^{36,37} **Preto by sa nastavovanie systémových opatrení malo diať so zohľadnením špecifických potrieb zvlášť zraniteľných skupín.** Môže ísť napríklad o potrebu tlmočenia pri poučení a informovanom súhlase, pri zdravotníckych výkonoch, ale i vo všeobecnom kontakte so zdravotníckym personálom. Pre tieto ženy môže predstavovať sprevádzajúca osoba kúsok domova, pocit bezpečia, starostlivosti a pokoja.

Nejednotnosť slovenských zdravotníckych zariadení v súvislosti s úpravou podmienok prítomnosti sprevádzajúcej osoby pri pôrode sa bezpochybné prieči právnym povinnostiam Slovenskej republiky vyplývajúcim z uvedených medzinárodných ustanovení.

1.1.3 Právo na rešpektovanie súkromného a rodinného života

Z rozhodovacej praxe Európskeho súdu pre ľudské práva (ďalej len ESLP) vyplýva, že právo na prítomnosť sprevádzajúcej osoby pri pôrode podľa výberu rodičky je súčasťou **práva na rešpektovanie súkromného a rodinného života** a je dôležité, aby si ho žena mohla uplatňovať po celý čas pôrodu. **Právo na rešpektovanie súkromného života v sebe zahŕňa aj právo týkajúce sa rozhodnutia stať sa rodičom, ktoré obsahuje právo zvoliť si okolnosti, za ktorých sa osoba stane rodičom.** ESLP je presvedčený, že okolnosti pôrodu jednoznačne a bez pochyb patria do sféry súkromného života.³⁸

V kontexte práva na rešpektovanie rodinného života je významná aj otázka prítomnosti otca dieťaťa ako sprevádzajúcej osoby pri pôrode, samozrejme, iba za predpokladu, že si to želá samotná rodiaca žena.³⁹ Ak zdravotnícke zariadenie napriek výslovnému prianiu ženy odmietne prijať otca dieťaťa, aby ju sprevádzal pri pôrode, porušuje tým právo oboch rodičov na rešpektovanie rodinného života.

Navyše Ústavný súd Českej republiky vo svojom náleze⁴⁰ zdôrazňuje, že **samotná prítomnosť sprevádzajúcej osoby by v žiadnom prípade nemala byť vnímaná ako nadštandardná služba, a teda by nemala byť ani spoplatnená.** V zmysle uvedeného nálezu za prítomnosť sprevádzajúcej osoby pri pôrode by zdravotnícke zariadenie mohlo účtovať poplatky výlučne za služby poskytované nad rámec zákonom garantovaného práva na prítomnosť sprevádzajúcej osoby, a to primeraným spôsobom. Ide o kompenzáciu nákladov spojených s jej prítomnosťou, ako napríklad prostriedky na zabezpečenie občerstvenia.

Rešpektovaním súkromného a rodinného života sa bližšie zaoberá celý rad medzinárodných dohovorov, ako napr. Európsky dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd, CEDAW a ďalšie. Článok 16. ods. 1. písm. e) CEDAW zakotvuje právo žien „*rozhodovať sa slobodne a zodpovedne o počte a čase narodenia ich detí a mať prístup k informáciám, vzdelaniu a prostriedkom, ktoré im umožnia tieto práva uplatňovať*“.⁴¹ Ak si rodiaca žena praje, aby ju pri pôrode sprevádzala ňou určená osoba, uplatňuje tým svoje právo zvoliť si okolnosti, za ktorých sa stane rodičom. Odmietnutie vyhovieť žene v tomto smere zakladá porušenie jej práva na rešpektovanie súkromného života.

1.2 Vnútroštátna zákonná úprava

Právo na prítomnosť sprevádzajúcej osoby pri pôrode je svojím charakterom osobnostným právom rodiacej ženy. Ochranu osobnosti na vnútroštátnej úrovni garantuje okrem ústavy aj Občiansky zákonník.⁴² V zmysle § 11 „*fyzická osoba má právo na ochranu svojej osobnosti, najmä života a zdravia, občianskej cti a ľudskej dôstojnosti, ako aj súkromia, svojho mena a prejavov osobnej povahy*“. **Tieto práva sú nescudziteľné, neodňateľné, patria úplne každej**

fyzickej osobe, majú nepremľateľný charakter a pôsobia voči všetkým.

Výpočet osobnostných práv v uvedenom ustanovení je iba demonštratívny, čo znamená, že osobnostnoprávny charakter môžu mať aj iné, obsahom podobné hodnoty. V predchádzajúcej kapitole sme zdôraznili, že okolnosti pôrodu spolu s možnosťou prítomnosti sprevádzajúcej osoby nepochybne patria do oblasti súkromného života. V zmysle uvedeného teda Občiansky zákonník úpravou osobnostných práv nepriamo priznáva rodiacej žene právo na prítomnosť slobodne zvolenej sprevádzajúcej osoby pri pôrode.

Čo sa týka priamej zákonnej úpravy tohto práva, situácia na Slovensku je v tomto zmysle v porovnaní s Českou republikou v procese zmeny. Česká právna úprava totiž už vyše desať rokov zákonne zakotvuje inštitút sprevádzajúcej osoby ako právo pacienta, a to v § 28 ods. 3 písm. e) bod 3 zákona č. 372/2011 Sb. o zdravotných službách a podmínkach jejich poskytovaní v nasledovnom znení: *„Pacient má při poskytování zdravotních služeb dále právo na přítomnost osoby blízké nebo osoby určené pacientem, a to v souladu s jinými právními předpisy a vnitřním řádem, a nenaruší-li přítomnost těchto osob poskytnutí zdravotních služeb.“*

K septembru 2022 slovenský zákon o zdravotnej starostlivosti identifikoval iba sprievodcu osoby v ústavnej starostlivosti.⁴³ Legálna definícia sprievodcu je uvedená v § 15 zákona nasledovne: *„sprievodca osoby v ústavnej starostlivosti je osoba, ktorá bola prijatá do ústavnej starostlivosti spolu s osobou, ktorej sa poskytuje ústavná starostlivosť“*. Ide teda o sprievodcu akejkoľvek hospitalizovanej osoby, teda aj rodiacej ženy. Ďalej však zákon nešpecifikuje podmienky prijatia ani to, či ide iba o fakultatívnu (nezáväznú) možnosť, alebo právny nárok hospitalizovanej osoby na pobyt sprievodcu. Z dôvodovej správy k § 15 zákona vyplýva, že v prípade poskytovania ústavnej starostlivosti pacientovi je možné poskytnúť pobyt v zdravotníckom zariadení aj sprevádzajúcej osobe (sprievodcovi), ktorej prítomnosť môže byť účelná z viacerých dôvodov (napr. psychologické faktory alebo prekonanie komunikačnej bariéry a pod.). Zákon vníma pobyt sprievodcu ako službu súvisiacu so zdravotnou starostlivosťou poskytovanou hospitalizovanému pacientovi a dáva zdravotníckemu zariadeniu úplnú rozhodovaciu

autonómiu v súvislosti s povolením účasti sprievodcu – na rozdiel od českej úpravy, z ktorej vyplýva priamy zákonný nárok.

Dňa 27. 9. 2022 Národná rada Slovenskej republiky schválila novelu zákona o zdravotnej starostlivosti, v zmysle ktorej sa § 11 zákona dopĺňa odsekom 17 v nasledovnom znení: „*Pri poskytovaní zdravotnej starostlivosti v súvislosti s pôrodom má žena právo na prítomnosť ňou určenej sprevádzajúcej osoby. Žene sa umožní prítomnosť viacerých ňou určených sprevádzajúcich osôb, ak to dovoľujú podmienky zdravotníckeho zariadenia. Prítomnosť osôb podľa prvej a druhej vety môže byť ošetrovujúcim lekárom v nevyhnutnej miere a na nevyhnutný čas obmedzená, ak by bola nezlučiteľná s povahou poskytovaného zdravotného výkonu. Ženou určená osoba podľa prvej a druhej vety nemôže byť osoba, ktorá je vo väzbe, vo výkone trestu odňatia slobody alebo vo výkone detencie.*“

Tieto zákonné ustanovenia možno vnímať ako minimálny štandard. **Z novely vychádza priamy zákonný nárok rodičky na prítomnosť sprevádzajúcej osoby, ktorú si sama určí.** To sa jej garantuje *ex lege* (t. j. zo zákona) bez potreby akéhokoľvek osobitného požiadania. Toto právo je absolútne objektívne zákonné právo rodičky, ktoré platí automaticky za každých okolností a ktoré možno obmedziť výlučne za zákonom stanovených podmienok. Ak si rodička želá prítomnosť viacerých sprevádzajúcich osôb, zdravotnícke zariadenie jej môže vyhovieť, ak to dovoľujú jeho podmienky. Termín „podmienky zdravotníckeho zariadenia“ však v zákone ani v dôvodovej správe nie je vymedzený. Zdravotnícke zariadenie má teda povinnosť vyhovieť rodičke v prípade, ak sú na to vhodné podmienky. Právo na prítomnosť jednej sprevádzajúcej osoby nie je podmienené okolnosťami zdravotníckeho zariadenia. Samozrejme, mať pri sebe sprevádzajúcu osobu pri pôrode je právom a nie povinnosťou ženy, čiže túto zákonnú možnosť môže, ale nemusí využiť.

Zdravotnícke zariadenie teda môže obmedziť prítomnosť sprevádzajúcej osoby (resp. sprevádzajúcich osôb) za podmienok určených zákonom, a to iba s časovou a rozsahovou limitáciou. Dôkazné bremeno o existencii uvedených podmienok, o ich rozsahu a závažnosti nesie zdravotnícke zariadenie. Rozhodnutie o obmedzení prítomnosti sprevádzajúcej osoby pri pôrode je v zmysle zákona v rukách ošetrojúceho lekára, ktorý môže sprevádzajúcu

osobu vykázat z miestnosti, ak je jej prítomnosť nezlučiteľná s povahou zdravotníckeho výkonu. Keďže zákon bližšie nešpecifikuje (ani len demonštratívne), ktoré zdravotnícke výkony možno považovať za nezlučiteľné s prítomnosťou sprevádzajúcej osoby, dostáva tým ošetrojúci lekár priestor pre voľnú úvahu pri ich určení. Z tohto dôvodu je nesmierne dôležité, aby rozhodnutie ošetrojúceho lekára v tomto zmysle bolo zdokumentované aj s odôvodnením, a to spôsobom, ktorý umožní jeho následné preskúmanie. Vodidlom zdravotníckeho zariadenia v tomto smere môžu byť príklady dobrej praxe zo zahraničia, založené na odporúčaní zdravotníckych organizácií. Napríklad britský Národný ústav pre klinickú excelenciu (ďalej len NICE) nevyklučuje prítomnosť sprevádzajúcej osoby aj v prípade komplikácií. Odporúča, aby sa žene a sprevádzajúcej osobe venovala konkrétna osoba zo zdravotníckeho personálu, ktorá žene a sprevádzajúcej osobe vysvetlí, čo sa deje, zodpovie všetky otázky a poskytne podporu počas trvania komplikácie.⁴⁵ WHO zdôrazňuje dôležitosť prítomnosti sprevádzajúcej osoby počas komplikácií a jej úlohu vidí v napomáhaní jasnej a rešpektujúcej komunikácii medzi zdravotníckym personálom a ženou.⁴⁶

Obmedzenie prítomnosti sprevádzajúcej osoby pri pôrode musí byť ohraničené časovo aj rozsahovo pravidlom nevyhnutnosti. To znamená, že právo na prítomnosť sprevádzajúcej osoby sa všeobecne vzťahuje na celý priebeh pôrodu, na všetky doby pôrodné aj na obdobie bezprostredne po pôrode, keďže aj toto obdobie spadá nepochybne do rozsahu zákonom použitej formulácie „poskytovanie zdravotnej starostlivosti v súvislosti s pôrodom“. Čo sa týka rozsahovej limitácie obmedzenia prítomnosti sprevádzajúcej osoby pri pôrode, môže ísť napríklad o výzvu, aby trošku ustúpila do pozadia alebo splnila potrebné hygienické predpoklady (napr. obliekla si ochranný odev), namiesto jej vykázania z miestnosti.

Uvedená novela nadobúda účinnosť až 1. 6. 2024. Takmer dvojročná legislatívna lehota⁴⁷ je určená pre adresátov predpisu, aby sa riadne oboznámili s jeho obsahom. Ide o relatívne dlhé obdobie, v rámci ktorého sa jednotlivé zdravotnícke zariadenia majú inštitucionálne pripraviť na zabezpečenie práva na prítomnosť sprevádzajúcej osoby a urobiť všetky potrebné kroky na kvalitné garantovanie tohto práva spôsobom, ktorý nezasahuje do práv

iných rodiacich žien a ich rodín. Týka sa to najmä zmien v infraštruktúre, organizácii pôrodníc, aby prítomnosť sprevádzajúcej osoby neprekážala zachovaniu súkromia a dôstojnosti ďalších rodiacich žien na oddelení, a presadenia administratívnych zmien (hlavne zmien v systéme vyberania poplatkov za služby súvisiace s prítomnosťou sprevádzajúcej osoby v súlade so zákonom a s judikatúrou).⁴⁸

Postavenie práva ženy na prítomnosť sprevádzajúcej osoby pri pôrode na úroveň zákona ako všeobecne záväzného právneho predpisu v Slovenskej republike bolo už dlhé roky veľmi žiaduce, a to najmä z hľadiska jeho efektívnej vymožitelnosti. S tým úzko súvisí aj účinné sankcionovanie jeho nerešpektovania. Do času nadobudnutia účinnosti predmetnej novely zákona o zdravotnej starostlivosti totiž uvedené právo vyplýva priamo iba z právnych predpisov nedisponujúcich právnou silou, ktorými sú Charta práv pacienta SR⁴⁹ a usmernenie Ministerstva zdravotníctva SR z októbra 2021.⁵⁰ Tieto sekundárne právne normy nie sú všeobecne vymožitelné, keďže nemajú všeobecnú právnu záväznosť. Hoci ústava, ako aj niektoré medzinárodné dohovory, ktorými je SR viazaná, upravujú základné práva, z ktorých nepriamo vyplýva i právo na prítomnosť sprevádzajúcej osoby pri pôrode (pozri bližšie kapitolu 1.1), domáhať sa tohto práva súdnou cestou v kontexte spomínaných dokumentov je zdĺhavý a finančne náročný proces. Zároveň je možné podať sťažnosť na príslušný orgán štátnej správy a odvolať sa na ústavou a medzinárodnými dohovormi garantované základné práva, ku ktorých porušeniu došlo činnosťou (alebo nečinnosťou) zdravotníckeho zariadenia (pozri bližšie kapitolu 3.5).

Treba osobitne zdôrazniť, že prevádzkový poriadok zdravotníckeho zariadenia nie je všeobecne záväzným právnym predpisom. Jeho ustanovenia musia byť v súlade s ústavou, medzinárodnými dohovormi a so zákonmi, inak sú absolútne neplatné. To znamená, že ak zdravotnícke zariadenie odmietne zabezpečiť akékoľvek právo rodiacej ženy (vyplývajúce z ústavy, medzinárodných dohovorov alebo zo zákonov), pričom sa vo svojom odôvodnení odvoláva na ustanovenia prevádzkového poriadku, koná protiprávne. To platí aj v prípade obmedzenia prítomnosti sprevádzajúcej osoby pri pôrode.

²⁸ Konkrétne: čl. 12 ods. 2 Ústavy SR č. 460/1992 Zb., čl. 19 ods. 2 Ústavy SR č. 460/1992 Zb., čl. 40 Ústavy SR č. 460/1992 Zb., čl. 41 ods. 1 Ústavy SR č. 460/1992 Zb.: „...*Manželstvo, rodičovstvo a rodina sú pod ochranou zákona.*“ Čl. 41 ods.4: „*Starostlivosť o deti a ich výchova je právom rodičov; deti majú právo na rodičovskú výchovu a starostlivosť. Práva rodičov možno obmedziť a maloleté deti možno od rodičov odlúčiť proti vôli rodičov len rozhodnutím súdu na základe zákona.*“

²⁹ Dohovor o odstránení všetkých foriem diskriminácie žien (CEDAW) – uverejnený v Zbierke zákonov pod č. 62/1987 Zb.

Medzinárodný pakt občianskych a politických právach – uverejnený v Zbierke zákonov pod č. 120/1976 Zb.

Medzinárodný pakt o hospodárskych, kultúrnych a sociálnych právach – uverejnený v Zbierke zákonov pod č. 62/1987 Zb.

Dohovor proti mučeniu a inému krutému, neludskému alebo ponižujúcemu zaobchádzaniu alebo trestaniu – uverejnený v Zbierke zákonov pod č. 143/1988 Zb.

Dohovor o odstránení všetkých foriem rasovej diskriminácie – uverejnený v Zbierke zákonov pod č. 95/1974 Zb.

Dohovor o právach osôb so zdravotným postihnutím – uverejnený v Zbierke zákonov pod č. 317/2010 Z. z.

Dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd – uverejnený v Zbierke zákonov pod č. 209/1992 Zb.

Dohovor o právach dieťaťa – uverejnený v Zbierke zákonov pod č. 104/1991 Zb.

Dohovor o ľudských právach a biomedicíne (Dohovor o ochrane ľudských práv a dôstojnosti človeka v súvislosti s aplikáciou biológie a medicíny) – uverejnený v Zbierke zákonov pod č. 40/2000 Z. z.

Európska sociálna charta (revidovaná) – uverejnená v Zbierke zákonov pod č. 273/2009 Z.z.

³⁰ Čl. 12 ods. 1 vyhlášky ministra zahraničných vecí z 10. 5. 1976 o Medzinárodnom pakte o hospodárskych, sociálnych a kultúrnych právach.

³¹ Constitution of WHO.

³² Všeobecný komentár č. 14 Výboru pre hospodárske, sociálne a kultúrne práva – Právo na najvyššie dosiahnuteľnú úroveň zdravia (čl. 12 Medzinárodného paktu o hospodárskych, sociálnych a kultúrnych právach).

³³ General Recommendation No. 28 on the Core Obligations of States Parties under Article 2 of the Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women. (Všeobecné odporúčanie č. 28 Výboru pre odstránenie diskriminácie žien o základných povinnostiach zmluvných štátov podľa článku 2 Dohovoru o odstránení všetkých foriem diskriminácie žien.)

³⁴ UN Committee on the Elimination of Discrimination Against Women (CEDAW), CEDAW General Recommendation No. 24: Article 12 of the Convention (Women and Health).

³⁵ Všeobecné odporúčanie č. 28 Výboru pre odstránenie diskriminácie žien o základných povinnostiach zmluvných štátov podľa článku 2 Dohovoru o odstránení všetkých foriem diskriminácie žien.

³⁶ CENTER FOR REPRODUCTIVE RIGHTS, PORADŇA PRE OBČIANSKE A LUDSKÉ PRÁVA. Vakeras zorales – hovoríme nahlas: skúsenosti rómskych žien so zdravotnou starostlivosťou o reprodukčné zdravie na Slovensku.

³⁷ FEDKO, Maryna; KOVALCHUK, Liudmyla; KRIŠKOVÁ, Zuzana; RAŠMANOVÁ, Miroslava. Bariéry v dostupnosti zdravotnej starostlivosti: Výsledky prieskumu skúseností žien, dievčat a rodičov z Ukrajiny s dočasným útočiskom so zdravotnou starostlivosťou na Slovensku.

³⁸ Rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci Ternovszky vs. Maďarsko zo 14. 9. 2010.

³⁹ Ústavný súd Českej republiky vo svojom náleze č. 3035/15 z 12. 4. 2016 uviedol nasledovné: „*Přítomnost otce (...) představuje toliko jeden z dílčích, v jistém smyslu nadstavbových prvků realizace rodičovského práva, který je vedle pojmově spíše podružné (sekundární) roviny otcovského práva především součástí mateřského práva ženy na to, aby měla u porodu osobu blízkou, která jí pomůže i přes anonymní prostředí (kapacitního) zdravotnického zařízení vytvořit určitý pocit zázemí, bude ji podporovat a během těchto náročných okamžiků „držet za ruku“. Vztah dítěte k rodičům se sice utváří již od okamžiku narození, i ten se nicméně upíná primárně k matce; otec má při zodpovědném přístupu ke svému rodičovství dost času a mnoho příležitostí na budování pevného vztahu k dítěti, i pokud nebude bezprostředně přítomen u jeho příchodu na svět. V této souvislosti je současně třeba zmínit, že otec či jiná třetí osoba není pacientem a musí strpět přiměřená omezení, která jsou s přítomností u porodu spojená. Je to matka dítěte, které především patří tyto intimní okamžiky a jejíž postoj je určující; pokud si rodička přeje dodržení určitých podmínek, např. i vyloučení záznamu porodu prostřednictvím fotografií, videa či vůbec vyloučení přítomnosti otce nebo jiné třetí osoby u porodu, její postoj a přání musí vždy převážit.“*

⁴⁰ Nález Ústavného súdu Českej republiky 3035/15 z 12. 4. 2016.

⁴¹ Dohovor o odstránení všetkých foriem diskriminácie žien čl. 16 ods 1. písm. e.

⁴² § 11 a nasl.

⁴³ Zákon č. 576/2004 Z.z. o zdravotnej starostlivosti, službách súvisiacich s poskytovaním zdravotnej starostlivosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov (ďalej len zákon o zdravotnej starostlivosti).

⁴⁴ Vyplýva to z ustanovenia § 13 písm. f) zákona o zdravotnej starostlivosti.

⁴⁵ NICE (National Institute for Health and Care Excellence): Intrapartum care for healthy women and babies.

⁴⁶ WORLD HEALTH ORGANIZATION. Companion of choice during labour and childbirth for improved quality of care.

⁴⁷ T.j. obdobie medzi dňom nadobudnutia platnosti a dňom, ktorým sa predpis stal účinným.

⁴⁸ K tomu pozri nález Ústavného súdu ČR 3035/15 z 12. 4. 2016 a súvisiacu úvahu popísanú vyššie.

⁴⁹ V zmysle čl. 7 ods. 4 Charty práv pacienta prijatej vládou Slovenskej republiky dňa 11. 4. 2001 „má žena po dohode so zdravotníckym zariadením právo, aby s ňou pri pôrode bola dospelá osoba, ktorú si vyberie“. Uvedený dokument však nie je všeobecne záväzným právnym predpisom.

⁵⁰ Ministerstvo zdravotníctva SR v roku 2021 vydalo štandardný postup s názvom *Starostlivosť o nízkorizikovú rodičku počas pôrodu*, v ktorom uvádza legálnu definíciu sprevádzajúcej osoby. V zmysle uvedeného dokumentu „*sprevádzajúca osobaj osoba z blízkeho okolia rodičky, ktorá robí rodiacej žene spoločnosť počas celého pôrodu. Úlohou je predovšetkým emočná a psychická podpora rodičky, v prípade epidurálnej analgézie aj pomoc pri chôdzi. Rodička má právo na prítomnosť sprevádzajúcej osoby počas celého priebehu pôrodu. Počet sprevádzajúcich osôb je limitovaný možnosťami pracoviska. Sprevádzajúca osoba nesmie nijako zasahovať do poskytovanej zdravotnej starostlivosti*“. Uvedený dokument má formu odborného usmernenia ministerstva, ktoré – hoci je vydané na základe zákona – nemá formu všeobecne záväzného právneho predpisu, teda ani z toho nevyplýva priamy právny nárok rodičky na účasť sprevádzajúcej osoby pri pôrode. Má skôr silno odporúčací charakter. Udáva, ktoré postupy sa považujú v medziach danej udalosti za *lege artis*. Za ich nesplnenie však nie je možné vyvodzovať žiadnu zodpovednosť.

2 Predpoklady a prekážky prítomnosti sprevádzajúcej osoby

Novela zákona o zdravotnej starostlivosti zakotvujúca priamy zákonný nárok rodiacej ženy na prítomnosť aspoň jednej ňou zvolenej sprevádzajúcej osoby pri pôrode nadobúda účinnosť až v júni 2024, neznamená to však, že toto právo dovtedy neexistuje. Jeho vymožiteľnosť je ale sťažená. Povolenie alebo odmietnutie účasti sprevádzajúcej osoby pri pôrode je v období do nadobudnutia účinnosti uvedenej novely prakticky ponechané výlučne na voľnom uvážení zdravotníckeho zariadenia alebo konkrétnych zdravotníckych pracovníkov a pracovníčok. Z tohto dôvodu sa môže stať, a aj sa stáva, že niektoré zdravotnícke zariadenia sprevádzajúcu osobu všeobecne povolia, iné len za určitých, neraz ťažko realizovateľných podmienok a iba na určitú časť pôrodu. Ďalšie jednoducho odmietnu prijať akýkoľvek sprievod rodiacej ženy. Vo väčšine nemocníc je prítomnosť sprevádzajúcej osoby navyše spoplatnená,⁵¹ čo predstavuje ďalšiu prekážku, ktorá má z právneho hľadiska výrazne diskriminačný charakter.⁵²

Hoci niektoré zdravotnícke zariadenia na svojich webových stránkach ponúkajú možnosť účasti sprevádzajúcej osoby pri pôrode, ich konkrétne rozhodnutie o jej povolení či odmietnutí je absolútne nepredvídateľné, realizuje sa z prípadu na prípad, nespoľahlivým spôsobom.⁵³ Nejednotná prax slovenských pôrodníc v súvislosti s napĺňaním práva na prítomnosť sprevádzajúcej osoby pri pôrode v značnej miere porušuje základné princípy právneho štátu. Ide najmä o:

- Princíp právnej istoty, teda predvídateľnosť rozhodnutia všetkých zdravotníckych zariadení na základe jednotných postupov a jednoznačných, objektívnych podmienok. Rodičky na Slovensku sú ponechané v pochybnostiach o možnosti mať pri sebe blízku osobu počas pôrodu a o jej časových a iných podmienkach až do dňa samotného pôrodu.
- Princíp legality – orgány štátu (a ani zariadenia v ich pôsobnosti) nemôžu rozhodovať svojvoľným spôsobom, pretože sú striktne viazané právnymi predpismi.

- Princíp garancie základných práv a slobôd, čo znamená, že do týchto práv a slobôd možno zasahovať alebo ich možno obmedziť výlučne v nevyhnutných prípadoch, len na základe zákona, v jeho medziach, a to primeraným spôsobom. Na tomto mieste treba osobitne zvýrazniť zásadu rovnakého zaobchádzania. Odlišné protokoly jednotlivých zdravotníckych zariadení o podmienkach prítomnosti sprevádzajúcej osoby spôsobujú masívnu diskrimináciu rodičiek, ktorá má absolútne protiprávny charakter a za žiadnych okolností nemôže byť prípustná.

WHO upozorňuje na niekoľko prekážok pri uplatňovaní práva rodiacich žien na slobodný výber sprevádzajúcej osoby. Prekážky sú dvojakého charakteru. Jednu skupinu tvoria systémové, inštitucionálne nedostatky. Tie závisia primárne od riadenia štátu a tiež od zdravotníckeho zariadenia. Patrí sem napríklad absencia jednoznačnej systémovej garancie účasti sprevádzajúcej osoby či neprimerané vnútorné usporiadanie pôrodníc. Druhú skupinu tvoria prekážky subjektívnej povahy. Sú to napríklad negatívne postoje poskytovateľov zdravotnej starostlivosti k prítomnosti sprevádzajúcej osoby.

Správa o výsledkoch monitoringu Ženských kruhov⁵⁵ identifikuje ďalšie prekážky praktického uplatňovania práva rodičky na sprevádzajúcu osobu. Sú nimi okrem neoprávnene vyberaných poplatkov a priestorových obmedzení zdravotníckeho zariadenia aj obmedzenia vzťahujúce sa priamo na sprevádzajúcu osobu (neoprávnené jednostranné určenie zdravotníckeho zariadenia, kto môže a nemôže byť sprevádzajúcou osobou) alebo na obdobie trvania jej prítomnosti pri pôrode (limitácia účasti len na určitú dobu pôrodnú). Ako ďalšie príklady obmedzenia účasti sprevádzajúcej osoby pri pôrode v zdravotníckych zariadeniach na Slovensku správa uvádza pôrod sekciou či protiprávne stanovené opatrenia v súvislosti s epidemiologickou situáciou.⁵⁶

Z uvedených príkladov vyplýva potreba komplexnej systémovej zmeny, a to na štátnej, politickej, legislatívnej a inštitucionálnej úrovni, s mimoriadnym dôrazom na správne vyškolenie zdravotníckeho personálu. To by malo zahŕňať aj sústavné kontinuálne vzdelávanie a časté supervízie.

2.1 Čo prinesie novela zákona o zdravotnej starostlivosti po nadobudnutí účinnosti?

Dňom 1. 6. 2024 z § 11 ods. 17 zákona č. 576/2004Z. z. o zdravotnej starostlivosti vznikne žene priamy právny nárok na prítomnosť aspoň jednej ňou zvolenej sprevádzajúcej osoby počas celej doby pôrodu. Toto právo sa týmto dňom stáva **vymožitelným a sankcionovateľným** v zmysle pravidiel právnej zodpovednosti.

Základným ustanovením v tomto smere je § 79 ods. 1 písm. a) zákona č. 578/2004 Z. z. o poskytovateľoch zdravotnej starostlivosti, zdravotníckych pracovníkoch, stavovských organizáciách v zdravotníctve a o zmene a doplnení niektorých zákonov (ďalej len zákon o poskytovateľoch zdravotnej starostlivosti), z ktorého pramení administratívnoprávna zodpovednosť zdravotníckeho zariadenia za nesplnenie práva rodičky na prítomnosť sprevádzajúcej osoby pri pôrode. V zmysle uvedeného ustanovenia „*poskytovateľ, ktorý je držiteľom povolenia alebo držiteľom licencie na výkon samostatnej zdravotníckej praxe, je povinný [...] pri poskytovaní zdravotnej starostlivosti dodržiavať osobitné predpisy*“. Zákon na tomto mieste odkazuje okrem iného na § 6 až 17 zákona o zdravotnej starostlivosti, teda aj na ustanovenie garantujúce právo na sprevádzajúcu osobu.

Siedma časť zákona o poskytovateľoch zdravotnej starostlivosti (§ 81 až 83) upravuje dozor nad dodržiavaním ustanovení tohto zákona a sankcie za ich porušenie. V tomto ohľade dozor nad zdravotníckym zariadením vykonáva orgán príslušný na vydanie povolenia,⁵⁷ ktorým je samosprávny kraj (v prípade všeobecnej nemocnice), alebo Ministerstvo zdravotníctva SR (pre špecializovanú nemocnicu).⁵⁸ Za porušenie práva rodičky na prítomnosť sprevádzajúcej osoby pri pôrode môže príslušný orgán dozoru zdravotníckemu zariadeniu uložiť pokutu⁵⁹, dočasne pozastaviť⁶⁰ alebo až zrušiť vydané povolenie na prevádzkovanie zariadenia⁶¹. Pri určení druhu a rozsahu sankcie dozorný orgán prihliada „*najmä na povahu porušenej povinnosti, spôsob konania alebo opomenutia, mieru zavinenia, dĺžku a dôsledky porušenia povinnosti alebo inú pritažujúcu okolnosť*“.⁶²

Ak zdravotnícke zariadenie odmietne povoliť prítomnosť sprevádzajúcej osoby žene počas pôrodu alebo toto právo nezákonným spôsobom obmedzuje, od 1. 6. 2024 mu hrozí pokuta až do výšky 16 596 eur, a to aj opakovane, ak neodstráni zistené nedostatky v lehote určenej v rozhodnutí o uložení pokuty. Konanie o uložení pokuty možno začať do jedného roka od zistenia porušenia zákona dozorným orgánom, najneskôr však do troch rokov odo dňa, kedy k porušeniu skutočne došlo. Dozorný orgán môže konať *ex offi* (t. j. z úradnej moci) alebo na podnet inej osoby.

⁵¹ KRIŠKOVÁ, Zuzana; RAŠMANOVÁ, Miroslava. Poplatky za prítomnosť sprevádzajúcej osoby v nemocniciach na Slovensku.

⁵² Pozri nález Ústavného súdu Českej republiky 3035/15 z 12. 4. 2016, v ktorom sa rozoberá problematika zákonnosti stanovenia poplatkov za prítomnosť sprevádzajúcej osoby

⁵³ DEBRECÉNOVÁ, Janka; RAŠMANOVÁ KOTRÍKOVÁ, Miroslava; MAROŠIOVÁ, Lýdia. PÔROD – PRÁVA – PANDÉMIA. Monitorovacia správa o porušovaní ľudských práv žien pri poskytovaní pôrodnej starostlivosti počas pandémie ochorenia COVID-19 v zdravotníckych zariadeniach na Slovensku.

⁵⁴ WORLD HEALTH ORGANIZATION. Companion of choice during labour and childbirth for improved quality of care.

⁵⁵ KRIŠKOVÁ, Zuzana; RAŠMANOVÁ, Miroslava. Poplatky za prítomnosť sprevádzajúcej osoby v nemocniciach na Slovensku

⁵⁶ V tejto súvislosti je potrebné pripomenúť dve usmernenia Ministerstva zdravotníctva SR. V zmysle usmernenia Ministerstva zdravotníctva Slovenskej republiky k návštevám pacientov hospitalizovaných v ústavných zdravotníckych zariadeniach počas pandémie ochorenia COVID-19, vydaného 25. 5.2021 „*má pacient právo na prítomnosť sprievodcu pri pôrode a po pôrodnej starostlivosti*“ bez ohľadu na epidemiologickú situáciu a jej závažnosť. Ďalej usmernenie Ministerstva zdravotníctva Slovenskej republiky číslo Z033651-2022 z 3. 5. 2022 zdôrazňuje, že pre vstup sprevádzajúcej osoby do zdravotníckeho zariadenia sa nevyžaduje ani testovanie.

⁵⁷ V zmysle § 81 zákona o poskytovateľoch zdravotnej starostlivosti.

⁵⁸ V zmysle § 11 ods. 1 písm. a) a ods. 2 písm. g) zákona o poskytovateľoch zdravotnej starostlivosti.

⁵⁹ Podľa § 82 ods. 1 písm. d) zákona o poskytovateľoch zdravotnej starostlivosti.

⁶⁰ Podľa § 18 zákona o poskytovateľoch zdravotnej starostlivosti.

⁶¹ Podľa § 19 zákona o poskytovateľoch zdravotnej starostlivosti.

⁶² Citované z § 81 ods. 3 zákona o poskytovateľoch zdravotnej starostlivosti.

⁶³ V zmysle siedmej časti zákona o poskytovateľoch zdravotnej starostlivosti.

3 Praktická pomoc v prípade ohrozenia alebo porušenia práva na sprevádzajúcu osobu

V prípade, ak zdravotnícke zariadenie, resp. personál odmieta žene umožniť nepretržitú prítomnosť ňou určenej sprevádzajúcej osoby, prichádzajú do úvahy viaceré možnosti. Treba mať na zreteli, že vymožitelnosť tohto práva je v podmienkach právneho stavu pred nadobudnutím účinnosti novely zákona o zdravotnej starostlivosti odlišná ako v čase už účinnej zákonnej úpravy. Nadobudnutím účinnosti novely totiž vznikne priamy, ľahšie vymožitelný zákonný nárok rodiacej ženy na prítomnosť aspoň jednej ňou zvolenej sprevádzajúcej osoby pri pôrode. Pri uplatňovaní tohto zákonom priznaného práva sa stačí odvolať na príslušné ustanovenia zákona⁶⁴ namiesto interpretácie ustanovení iných predpisov (medzinárodných dokumentov alebo Ústavy SR), z ktorých právo na prítomnosť sprevádzajúcej osoby pri pôrode vyplýva nepriamo, hlavne ako súčasť iných práv (pozri bližšie kapitoly 1.1 a 1.2).

V nasledujúcom texte uvedieme niekoľko univerzálne pôsobiacich nástrojov (bez ohľadu na existenciu účinnej zákonnej novely), ktoré majú potenciál pomôcť v prípade hrozby protiprávneho konania alebo už dokonaného protiprávneho aktu. Na záver tejto kapitoly uvedieme právne nástroje, po ktorých bude možné siahť po nadobudnutí účinnosti zákonnej novely nad rámec univerzálnych právnych nástrojov.

3.1 Preventívne opatrenia

Základným a v praxi dobre fungujúcim nástrojom presadenia práva je prevencia. Môže byť prospešné **informovať sa vopred v konkrétnom zdravotníckom zariadení o podmienkach prítomnosti sprevádzajúcej osoby**. V prípade, že zistíte nesúlad medzi vnútornými pravidlami zdravotníckeho zariadenia a platnou právnou úpravou, je na mieste žiadať nápravu. V komunikácii môžete zdôrazniť konkrétne ustanovenia právnych predpisov (vrátane všetkých povinností a aj sankcií hroziacich za ich nesplnenie) a tiež od-

borné odporúčania, ktoré sa týkajú dôležitosti prítomnosti sprevádzajúcej osoby. Predbežnú komunikáciu so zdravotníckym zariadením odporúčame najmä z dôvodu, že pri prijíme na pôrod možno nebude z časového hľadiska a z hľadiska intenzity kontrakcií dostatočný priestor na argumentáciu.

Ďalšou možnosťou je vopred si pripraviť materiál s hore uvedeným obsahom, ktorý vytlačíte najmenej dvojmo (jedna kópia pre vás, jedna pre zdravotnícke zariadenie) a podpíšete. **Môžete ho predložiť pri prijíme do zdravotníckeho zariadenia a žiadať jeho vloženie do zdravotnej dokumentácie spolu s ďalšími dokumentmi, napríklad pôrodným plánom.** Ako dôkaz o ich doručení zdravotníckemu zariadeniu môžete všetky tieto dokumenty odfoťiť mobilným telefónom a poslať ich e-mailom na online podateľňu zdravotníckeho zariadenia a informáciu o tejto skutočnosti môžete uviesť aj priamo v priložených dokumentoch.

Prílohou materiálu môže byť aj tzv. checklist, v ktorom uvediete základné body v súlade so svojim pôrodným plánom, a to spôsobom, ktorý umožní zrozumiteľné označenie ich splnenia alebo odmietnutia. Informáciu o neumožnení prítomnosti sprevádzajúcej osoby (alebo osôb) môžete vyplniť ihneď pri prijíme a následne poslať e-mailom na podateľňu zdravotníckeho zariadenia. Pokiaľ pri odchode zo zdravotníckeho zariadenia vyplníte celý svoj checklist a odovzdáte ho zdravotníckemu personálu na založenie do zdravotnej dokumentácie, spolu s odoslaním checklistu na e-mailovú adresu zariadenia to bude slúžiť aj ako spätná väzba o poskytnutej zdravotnej starostlivosti. Je nesmierne žiaduce, aby zdravotnícke zariadenia dostávali informácie od rodiacich žien o ich subjektívnom vnímaní poskytnutej zdravotnej starostlivosti spolu s upozornením na prípadné pochybenia, protiprávne alebo neetické konanie. Rovnako aj pozitívna spätná väzba je vítaná, pretože dáva motiváciu, ďalšiu silu a odhodlanie zdravotníckemu personálu pokračovať vo svojom povolaní v súlade s právnymi a etickými zásadami.

3.2 Svojpomoc

Ako krajný prostriedok ochrany môže prísť do úvahy svojpomoc. Občiansky zákonník vo svojom § 6 zakotvuje inštitút svojpomoci nasledovne: „*Ak hrozí neoprávnený zásah do práva bezprostredne, môže ten, kto je takto ohrozený, primeraným spôsobom zásah sám odvrátiť.*“⁶⁵ Svojpomoc predstavuje výnimku z pravidla, v zmysle ktorého ochrana práv fyzických a právnických osôb má byť v kompetencii orgánov štátu. Ak však ide o situáciu, v ktorej ochrana zo strany orgánov štátu z objektívneho dôvodu nie je možná (alebo by k nej došlo príliš neskoro), vlastné aktívne, primerané konanie fyzickej osoby, ktorej práva sú v tomto bezprostrednom ohrození, sa považuje za okolnosť vylučujúcu protiprávnosť.⁶⁶ **Svojpomoc môže zahŕňať aj to, že fyzická osoba svoje konanie smerujúce k odvráteniu bezprostredne hroziaceho neoprávneného zásahu do svojich práv aj zdokumentuje.** Spôsobom takejto dokumentácie môže byť napr. vyhotovenie zvukového alebo zvukovo-obrazového záznamu, ktorý zachytáva protiprávne konanie (tzv. súkromná nahrávka). V tomto prípade však treba bez akýchkoľvek pochybností preukázať, že súkromná nahrávka bola vyhotovená za takých okolností, v ktorých ochrana pred neoprávneným zásahom do práva ženy na prítomnosť sprevádzajúcej osoby pri pôrode z objektívnych dôvodov nemohla byť zabezpečená zo strany orgánov štátu, ako aj to, že nahrávka bola vyhotovená primeraným spôsobom, zasahujúcim do osobnostných práv nahrávaného subjektu len v nevyhnutnom rozsahu. Dôkazné bremeno v tomto smere zaťažuje rodiacu ženu.

3.3 Privolanie polície

Ak zdravotnícke zariadenie napriek všetkej argumentácii (písomnej aj ústnej) trvá na nezákonnom obmedzení prítomnosti sprevádzajúcej osoby pri pôrode, máte vy alebo vaša sprevádzajúca osoba v zmysle zákona o Policajnom zbore právo privolať políciu.⁶⁷ **Môžete požiadať políciu o poskytnutie pomoci vo forme príkazu na dodržanie práva na prítomnosť sprevádzajúcej osoby pri pôrode v súlade s ústavou, medzinárodnými dohovormi a so zákonom o zdravotnej starostlivosti.** Aj v tomto smere je výhodou, ak dokážete preukázať, že ste vyčerpali všetky ostatné prostriedky, ktoré na presadenie vašich práv v danej situácii prichádzali do úvahy.

Napríklad predložíte policajnej hliadke vytlačený, podpísaný materiál spolu s checklistom alebo ukážete odoslanú e-mailovú správu.

3.4 Legitímny výkon práv

Zo zákona o zdravotnej starostlivosti vyplýva, že výkon ním stanovených práv a povinností musí byť v súlade s dobrými mravmi a nikto ich nesmie zneužívať na úkor inej osoby. Ďalej nikto nesmie byť prenasledovaný, znevýhodňovaný ani inak postihovaný za aktívne zákonné uplatnenie svojich práv (napr. za podanie sťažnosti na zdravotnícky personál alebo poskytovateľa zdravotnej starostlivosti).⁶⁸

3.5 Domáhanie sa právnych následkov po porušení práva

V prípade, že zdravotnícke zariadenie odmietlo umožniť prítomnosť správdzajúcej osoby pri pôrode alebo to neoprávneným spôsobom obmedzilo (teda k protiprávnemu konaniu už došlo), máte právo domáhať sa právnych následkov viacerými spôsobmi.

3.5.1 Sťažnosť

Jednou z možností je podanie sťažnosti riadiacemu orgánu zdravotníckeho zariadenia, ktorým je v drvivej väčšine prípadov riaditeľstvo nemocnice. Svojou sťažnosťou sa sťažovateľ alebo sťažovateľka môže domáhať preskúmania okolností, za ktorých došlo k protiprávnemu konaniu, vyvedenia zodpovednosti za predmetné protiprávne konanie, ako aj odstránenia zistených nedostatkov.⁶⁹ Podrobnosti o forme a podmienkach podávania sťažností sú ustanovené vo všeobecnom právnom predpise regulujúcom postup pri podávaní, vybavovaní a kontrole vybavovania sťažností fyzických osôb alebo právnických osôb v zákone č. 9/2010 Z. z. o sťažnostiach.

3.5.2 Namietanie správnosti poskytnutej zdravotnej starostlivosti

V zmysle § 4 ods. 3 zákona o zdravotnej starostlivosti je poskytovateľ povinný poskytnúť zdravotnú starostlivosť správne. „*Zdravotná starostlivosť*

je poskytnutá správne, ak sa vykonajú všetky zdravotné výkony na správne určenie choroby so zabezpečením včasnej a účinnej liečby s cieľom uzdravenia osoby alebo zlepšenia stavu osoby pri zohľadnení súčasných poznatkov lekárskej vedy a v súlade so štandardnými postupmi na výkon prevencie, štandardnými diagnostickými postupmi a štandardnými terapeutickými postupmi pri zohľadnení individuálneho stavu pacienta.“

Zdravotná starostlivosť pri pôrode je poskytnutá správne, ak sa počas pôrodu a šestonedelia zabezpečuje najvyššia možná úroveň fyzického a psychického zdravia rodičky a bábätko, zohľadňujúc jednak súčasné poznatky lekárskej vedy, národné aj medzinárodné odborné odporúčania (sem patria napr. odporúčania WHO o pôrodnej starostlivosti, ako aj spomenutý štandardný postup Ministerstva zdravotníctva SR upravujúci pôrodnú starostlivosť⁷⁰⁾ a zároveň aj individuálne potreby rodičky a všetky jej práva.

Keďže dôležitosť prítomnosti sprevádzajúcej osoby pri pôrode z hľadiska jej pozitívneho vplyvu na priebeh pôrodu sa zdôrazňuje v celom rade odborných odporúčaní (pozri bližšie úvod), nevyhovenie prianiu rodičky mať pri sebe blízku osobu počas pôrodu zo strany poskytovateľa zdravotnej starostlivosti alebo ošetrojúceho zdravotníckeho pracovníka či pracovníčky možno považovať za nesprávne poskytnutie zdravotnej starostlivosti v súvislosti s pôrodom.

Zákon o zdravotnej starostlivosti v § 17 priznáva osobe, ktorá sa domnieva, že sa jej zdravotná starostlivosť neposkytla správne, **právo žiadať poskytovateľa zdravotnej starostlivosti o nápravu**. Žiadosť treba podať v písomnej forme. Rovnaké právo patrí aj osobe, ktorá sa domnieva, „že iné rozhodnutie ošetrojúceho zdravotníckeho pracovníka v súvislosti s poskytovaním zdravotnej starostlivosti alebo služieb súvisiacich s poskytovaním zdravotnej starostlivosti je nesprávne“⁷¹. Poskytovateľom zdravotnej starostlivosti sa v tomto ohľade rozumie inštitúcia, v ktorej pôrod prebehol. Ošetrojúcim zdravotníckym pracovníkom môže byť pôrodná asistentka, lekár, lekárka, ale aj sestra pôrodnického alebo novorodeneckého oddelenia. O nápravu má právo požiadať aj blízka osoba, ktorá sa domnieva, že zdravotná starostlivosť nebola pacientovi, pacientke poskytnutá správne. Ak náprava nie je možná, blízka osoba môže písomne

požiadať poskytovateľa o vysvetlenie. Podanie žiadosti zo strany blízkej osoby podmieňuje preukázateľný súhlas pacienta či pacientky, okrem zákonom uvedených prípadov.⁷²

V prípade, ak poskytovateľ zdravotnej starostlivosti „*žiadosti nevyhovie, alebo neinformuje žiadateľa o spôsobe vybavenia žiadosti najneskôr do 30 dní od podania žiadosti žiadateľom*“⁷³, žiadateľ, žiadateľka sa môže obrátiť na Úrad pre dohľad nad zdravotnou starostlivosťou, aby v zmysle osobitného zákona⁷⁴ vykonal dohľad u poskytovateľa zdravotnej starostlivosti. Podmienkou podania podnetu na výkon dohľadu je namietanie správnosti poskytnutej zdravotnej starostlivosti. Podnet sa musí podať v písomnej forme. Zákon č. 581/2004 Z. z. v § 43a ods. 9 písm. d) stanovuje tzv. prekluzívnu lehotu na podanie podnetu na päť rokov od nesprávneho poskytnutia zdravotnej starostlivosti, pri ktorej malo dôjsť k porušeniu práva alebo právom chráneného záujmu podávateľa. Po uplynutí tejto lehoty úrad podnet odmietne. Ak úrad zistí, že zdravotná starostlivosť nebola poskytnutá správne, môže poskytovateľovi uložiť pokutu (a to aj opakovane), zákaz výkonu zdravotníckeho povolania alebo môže podať inému kontrolnému, dozornému alebo sankčnému orgánu verejnej správy návrh na uloženie pokuty, pozastavenie alebo zrušenie povolenia na prevádzkovanie zdravotníckeho zariadenia alebo licencie na výkon zdravotníckeho povolania alebo návrh na začatie disciplinárneho konania.⁷⁵

3.5.3 Návrh na začatie súdneho konania

Ďalšou formou domáhania sa právnych následkov je podanie návrhu na súd. V závislosti od orgánu súdnej moci, ktorému sa návrh na začatie konania adresuje, prichádza do úvahy niekoľko možností. Jednou z nich je tzv. **antidiskriminačná žaloba** v zmysle § 9 ods. 2 antidiskriminačného zákona, ktorá sa podáva na príslušný okresný súd. Podľa uvedeného ustanovenia „*každý sa môže domáhať svojich práv na súde, ak sa domnieva, že je alebo bol dotknutý na svojich právach, právom chránených záujmoch alebo slobodách nedodržaním zásady rovnakého zaobchádzania. Môže sa najmä domáhať, aby ten, kto nedodržel zásadu rovnakého zaobchádzania, upustil od svojho konania, ak je to možné, napravil protiprávny stav alebo poskytol primerané zadostučinenie*“. Tento spôsob domáhania sa ochrany možno aplikovať na také prípady, v ktorých

ide o odmietnutie povolenia prítomnosti sprevádzajúcej osoby pri pôrode z dôvodu, pri ktorom iné zdravotnícke zariadenie prítomnosť sprevádzajúcej osoby povolí. V zmysle § 11 ods. 2 dôkazné bremeno v konaní nesie žalovaný (ide o tzv. obrátené dôkazné bremeno), ktorý musí preukázať, že zásadu rovnakého zaobchádzania neporušil. v tomto prípade je to teda nemocnica, ktorá musí preukázať, že svojím konaním neporušila zásadu rovnakého zaobchádzania.

Ďalšou možnosťou domáhať sa ochrany subjektívnych práv je **podanie žaloby na súd vo veci ochrany osobnosti** v zmysle § 13 Občianskeho zákonníka. Prvý odsek uvedeného paragrafu znie nasledovne: „*Fyzická osoba má právo najmä sa domáhať, aby sa upustilo od neoprávnených zásahov do práva na ochranu jej osobnosti, aby sa odstránili následky týchto zásahov a aby jej bolo dané primerané zadosťučinenie.*“ Ako sme už uviedli v prvej kapitole, medzi osobnostné práva rodiacej ženy patrí aj právo na prítomnosť sprevádzajúcej osoby pri pôrode – je to základná súčasť jej práva na súkromný život. Žaloba sa podáva na všeobecný súd žalovaného (podľa sídla nemocnice). Žalobkyňa (žena) musí v konaní preukázať, že došlo k neoprávnenému zásahu do jej osobnostných práv a tento zásah bol objektívne spôsobilý privodiť jej ujmu na predmetnom osobnostnom práve.⁷⁷ Žalovaným bude v tomto prípade zdravotnícke zariadenie, ktoré je zodpovedné za neoprávnený zásah.⁷⁸ Osobnostné práva sú **nepremlčateľné**, čo znamená, že na podanie žaloby vo veci ochrany osobnosti nie je stanovený žiadny časový limit od okamihu, kedy k zásahu došlo – **žena sa môže domáhať ochrany svojho práva týmto spôsobom kedykoľvek počas svojho života**. Občianskoprávna ochrana osobnosti je založená na objektívnej zodpovednosti, čo znamená, že zodpovedný subjekt zodpovedá za neoprávnený zásah bez ohľadu na zavinenie. To znamená, že zdravotnícke zariadenie zodpovedá za zásah do práva rodiacej ženy na prítomnosť ňou zvolenej sprevádzajúcej osoby pri pôrode (pričom neoprávneným zásahom v tomto smere je celkové odmietnutie prítomnosti alebo jej obmedzenie na určitý čas), aj keď to nezavinil žiadny zo zdravotníckych pracovníkov či pracovníčok zariadenia. Zavinenie sa teda v tomto konaní ani neskúma.

Ak žene neoprávneným zásahom do jej práva vznikla nemajetková ujma,⁷⁹ môže sa domáhať primeraného zadosťučinenia. Predpokladom

uplatnenia tohto nároku je však preukázanie existencie príčinnej súvislosti medzi neoprávneným zásahom a vzniknutou ujmom. Od povinného subjektu môže žalobkyňa požadovať primerané morálne zadosťučinenie, napr. vo forme uznania neoprávnenosti zásahu a ospravedlnenia. Žiadať môže i peňažnú náhradu nemajetkovej ujmy, ak bol zásah takej intenzity, že morálne zadosťučinenie nie je postačujúce a pri zásahu došlo v značnej miere aj k zníženiu dôstojnosti žalobkyne.

Návrh na začatie súdneho konania možno podať aj na Ústavný súd SR. V tomto prípade ide o tzv. **ústavnú sťažnosť** v zmysle šiestej hlavy zákona o Ústavnom súde SR.⁸⁰ „*Ústavnú sťažnosť môže podať osoba, ktorá tvrdí, že právoplatným rozhodnutím, opatrením alebo iným zásahom boli porušené jej základné práva a slobody.*“ Dôkazné bremeno o porušení základných práv a slobôd nesie sťažovateľka (žena). **Prípustnosť ústavnej sťažnosti je podmienená vyčerpaním všetkých zákonom priznávaných právnych prostriedkov ochrany.**⁸¹ Od tejto podmienky možno upustiť iba v prípadoch hodných osobitného zreteľa, ktorých posudzovanie je v kompetencii ústavného súdu. Ústavnou sťažnosťou sa sťažovateľka môže domáhať poskytnutia primeraného finančného zadosťučinenia, obnovenia pôvodného stavu (stavu pred porušením základných práv a slobôd), zakázania v pokračovaní porušovania základných práv a slobôd, vrátenia veci na ďalšie konanie alebo vydania príkazu nečinnému orgánu na začatie konania (ak k porušeniu základných práv a slobôd došlo nečinnosťou). V prípade porušenia práva na prítomnosť sprevádzajúcej osoby prichádza do úvahy najmä zakázanie v pokračovaní konania porušujúceho základné práva a slobody alebo priznanie primeraného finančného zadosťučinenia.

3.5.4 Podnet verejnému ochrancovi práv

V zmysle zákona o verejnom ochrancovi práv „*každý, kto sa domnieva, že pri konaní, rozhodovaní alebo nečinnosti orgánu verejnej správy boli porušené základné práva a slobody v rozpore s právnym poriadkom alebo princípmi demokratického a právneho štátu,*“⁸² môže podať **podnet verejnému ochrancovi práv (ombudsmanovi)**. Aj v tomto prípade však treba najprv vyčerpať všetky **zákonom stanovené prostriedky ochrany práva.**⁸³ Ombudsman môže or-

gánu verejnej správy, proti ktorého postupu, rozhodovaniu alebo nečinnosti podnet smeruje, navrhnúť opatrenia na odstránenie nedostatkov. K tomuto návrhu je orgán verejnej správy povinný v zákonom predpísanej lehote vydať stanovisko a spolu s opatreniami prijatými na účely odstránenia zistených nedostatkov upovedomiť o týchto skutočnostiach ombudsmana. Ak orgán verejnej správy nevyhoví návrhu ombudsmana alebo opatrenia, ktoré prijme sú nepostačujúce, ombudsman o tejto skutočnosti vyrozumie nadriadený orgán, vládu alebo Národnú radu. Tie sú povinné v zákonom určenej lehote oznámiť ombudsmanovi opatrenia, ktoré v danej veci prijali.

3.5.5 Podnet na začatie konania o správnom delikte

Po nadobudnutí účinnosti novely zákona o zdravotnej starostlivosti, ktorá sa týka práva na prítomnosť sprevádzajúcej osoby pri pôrode, sa ženám otvára nová možnosť. **V prípade nedodržania tohto práva zo strany zdravotníckeho zariadenia môže žena iniciovať konanie o správnom delikte a obrátiť sa s podnetom na príslušný orgán dozoru.** V zmysle ustanovení zákona o poskytovateľoch zdravotnej starostlivosti dozor vykonáva orgán príslušný na vydanie povolenia na prevádzkovanie zdravotníckeho zariadenia. Podľa typu nemocnice ide o samosprávny kraj (všeobecná nemocnica) alebo Ministerstvo zdravotníctva SR (špecializovaná nemocnica). Povinnosťou týchto orgánov je preskúmanie neoprávneného konania s následným vyvođením zodpovednosti za prípadné zistené nedostatky. Týmto nie je dotknuté právo ženy domáhať sa ochrany svojho práva inými spôsobmi uvedenými v tejto kapitole.

⁶⁴ Ide konkrétne o ustanovenie § 11 ods. 17 zákona o zdravotnej starostlivosti (garantujúce právo na prítomnosť sprevádzajúcej osoby pri pôrode) v spojení s § 79 ods. 1 písm. a) zákona o poskytovateľoch zdravotnej starostlivosti (ukladajúcim základnú povinnosť poskytovateľa zdravotnej starostlivosti dodržať ustanovenia zákona o zdravotnej starostlivosti, z ktorého vyplýva – okrem iného aj – právo na prítomnosť sprevádzajúcej osoby pri pôrode) a ustanoveniami o hroziacich zákonných sankciách pri porušení tejto povinnosti (§ 18, § 19 a § 82 zákona o poskytovateľoch zdravotnej starostlivosti)

⁶⁵ Zákon č. 40/1964 Zb.

⁶⁶ FEKETE, Imrich. Občiansky zákonník – Veľký komentár (1. zväzok).

⁶⁷ Zákon č. 171/1993 Z.z. o Policajnom zbore stanovuje nasledovné:

„§ 2 (1) Policajný zbor plní tieto úlohy:

a) spolupôsobí pri ochrane základných práv a slobôd, najmä pri ochrane života, zdravia, osobnej slobody a bezpečnosti osôb a pri ochrane majetku.

§ 72 Každý má právo obracať sa na policajtov a útvary Policajného zboru so žiadosťou o pomoc. Policajti a útvary Policajného zboru sú povinné v rozsahu tohto zákona pomoc poskytnúť.”

⁶⁸ § 11 ods. 3 a 5 zákona o zdravotnej starostlivosti.

⁶⁹ § 3 zákona o sťažnostiach.

⁷⁰ Starostlivosť o nízkorizikovú rodičku počas pôrodu. Štandardný postup Ministerstva zdravotníctva Slovenskej republiky vydaný podľa § 45 ods. 1 písm. c) zákona 576/2004 Z. z. o zdravotnej starostlivosti, službách súvisiacich s poskytovaním zdravotnej starostlivosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

⁷¹ § 17 ods. 1 zákona č. 576/2004 Z. z. o zdravotnej starostlivosti, službách súvisiacich s poskytovaním zdravotnej starostlivosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

⁷² *„Súhlas sa nevyžaduje, ak zdravotný stav pacienta neumožňuje takýto súhlas vyjadriť, alebo v prípade úmrtia pacienta.“* § 17 ods. 2 zákona č. 576/2004 Z. z. o zdravotnej starostlivosti, službách súvisiacich s poskytovaním zdravotnej starostlivosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

⁷³ Tamtiež, § 17 ods. 4

⁷⁴ Zákon č. 581/2004 Z. z. o zdravotných poisťovniach, dohľade nad zdravotnou starostlivosťou a o zmene a doplnení niektorých zákonov

⁷⁵ § 50 zákona č. 581/2004 Z. z. o zdravotných poisťovniach, dohľade nad zdravotnou starostlivosťou a o zmene a doplnení niektorých zákonov

⁷⁶ Zákon č. 365/2004 o rovnakom zaobchádzaní v niektorých oblastiach a o ochrane pred diskrimináciou a o zmene a doplnení niektorých zákonov

⁷⁷ V konaní treba preukázať aj neoprávnený charakter zásahu. Existujú však okolnosti vylučujúce neoprávnenosť zásahu: Ide napríklad o situáciu, ak ten, kto sa zásahu dopúšťa, vykonáva svoje právo, alebo ak dotknutá osoba dala svoje prívolenie k zásahu. V súvislosti s prívolením k zásahu treba spomenúť inštitút informovaného súhlasu. V zmysle zákona o zdravotnej starostlivosti zdravotný zásah možno vykonať len so súhlasom pacienta (výnimkou z tohto pravidla je iba prípad, ak ide o bezprostredné ohrozenie života). Poskytnutie informovaného súhlasu pacientom však musí predchádzať náležité poučenie zo strany zdravotníckeho pracovníka ktorý odporúča vykonať zdravotný úkon. Súhlas pacienta sa nesmie ovplyvňovať žiadnou formou nátlaku, agresie alebo vynucovať vydíieraním. Súhlas poskytnutý pod nátlakom namiesto slobodnej a vážnej vôle alebo bez predchádzajúceho náležitého poučenia má za následok absolútnu neplatnosť. To znamená, že ak prívolenie k zásahu do osobnostných práv bolo poskytnuté uvedeným spôsobom, nejde o zákonom stanovenú okolnosť vylučujúcu neoprávnenosť zásahu.

⁷⁸ Žalovaným v konaní vo veciach ochrany osobnosti môže byť fyzická osoba, právnická osoba, ale aj štát (napr. v situácii, v ktorej by žiadna zo slovenských nemocníc nepovolila prítomnosť sprevádzajúcej osoby pri pôrode).

⁷⁹ „*Nemajetková ujma je taká ujma, ktorá sa premieta do psychickej sféry človeka a do jej postavenia v spoločnosti. Ide teda o ujmu, ktorá sa bezprostredne nepremieta do fyzickej integrity alebo majetkovej sféry postihnutej osoby. Túto nemajetkovú ujmu je potrebné odlišovať od majetkovej ujmy, vrátane ujmy na zdraví s majetkovými dôsledkami.*“ FEKETE, Imrich. Občiansky zákonník – Veľký komentár (1. zväzok).

⁸⁰ Zákon č. 314/2018 Z.z. o Ústavnom súde Slovenskej republiky a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

⁸¹ V prípade porušenia práva na prítomnosť sprevádzajúcej osoby prichádzajú do úvahy nasledovné prostriedky: sťažnosť zdravotníckemu zariadeniu, resp. nadriadenému orgánu (zriaďovateľovi zariadenia) a návrh na súd (vo veci ochrany osobnosti alebo diskriminácie).

⁸² § 11 ods. 1 zákona č. 564/2011 Z.z. o verejnom ochrancovi práv.

⁸³ Prostriedkami ochrany práva v tomto kontexte sú: sťažnosť adresovaná zdravotníckemu zariadeniu; sťažnosť adresovaná zriaďovateľovi zariadenia alebo Ministerstvu zdravotníctva SR (pokiaľ samo nie je zriaďovateľom).

⁸⁴ § 81 až 83 zákona č. 578/2004 Z.z. o poskytovateľoch zdravotnej starostlivosti, zdravotníckych pracovníkoch, stavovských organizáciách v zdravotníctve a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

Slovo autorky na záver

Človek je sociálna bytosť. Veľké životné záležitosti sa v drvivej väčšine prípadov odohrávajú v kruhu tých najbližších. Zdieľanie šťastia medzi blízkymi osobami je samozrejmosťou života. Narodenie dieťaťa je nepochybne jednou z najväčších životných udalostí. Pôrod však okrem šťastia a lásky zahŕňa v sebe aj bolesť, neraz spojenú s ťažkými chvíľami pre rodiacu ženu. Hovorí sa, že zdieľané šťastie je dvojnásobné šťastie, zdieľaná bolesť je polovičná bolesť. Fyzická a emočná podpora rodiacej ženy zo strany osoby blízkej alebo inej osoby podľa jej prania má dokázateľne pozitívny vplyv nielen na celkový priebeh, ale aj na subjektívne vnímanie pôrodu.

Na prítomnosť sprevádzajúcej osoby pri pôrode má právo každá žena bez ohľadu na pomery, akými sú napríklad finančná situácia, rasa, národnosť, vierovyznanie. Zdravotnícke zariadenia by mali mať jednotné pravidlá týkajúce sa prítomnosti sprevádzajúcej osoby pri pôrode a jej prítomnosť by nemala byť finančne podmienená. Zdravotnícke zariadenia by mali tiež zabezpečiť také inštitucionálne a infraštruktúrne predpoklady, ktoré umožňujú rodinám dôstojným spôsobom privítať na svet bábätko bez toho, aby sa prítomnosť sprevádzajúcej osoby dotkla súkromných, osobnostných, rodinných alebo zdravotných práv iných rodiacich žien. Uvedené záležitosti by v 21. storočí už dávno mali byť základným, minimálnym štandardom pôrodnej zdravotnej starostlivosti.

Novela zákona o zdravotnej starostlivosti, ktorá upravuje právo na prítomnosť sprevádzajúcej osoby pri pôrode, posilní vymožitelnosť tohto práva. Úlohou jednotlivých zdravotníckych zariadení je náležitá príprava a vytvorenie vhodných podmienok pre plnohodnotné zabezpečenie práva rodiacich žien na prítomnosť sprevádzajúcej osoby pri pôrode. Orgány štátu majú za úlohu podniknúť opatrenia, aby sa uvedené štandardy aj prakticky stali základnou súčasťou pôrodnej zdravotnej starostlivosti.

Cieľom tohto dokumentu je poskytnúť správne a všeobecne zrozumiteľné informácie o práve žien na prítomnosť sprevádzajúcej osoby pri pôrode a poukázať na jednotlivé spôsoby uplatňovania tohto práva. Ďalej má tento doku-

ment za cieľ aj motivovať ženy, aby v prípade potreby odhodlane zvýšili svoj hlas a namietali garantovanie ich reprodukčných a iných základných práv a slobôd v zdravotníckych zariadeniach. Veríme, že poslúži aj ako pomocný materiál ženám pri presadzovaní svojich práv, domáhaní sa nápravy a v celkovej orientácii v labyrinte práv, a to najmä v kontexte prítomnosti sprevádzajúcej osoby pri pôrode.

Zo srdca si želám, aby sa bábätká na území Slovenskej republiky narodili v podpornom, láskavom, pokojnom prostredí, v sprievode tých najbližších a aby mohli získať čo najlepšie predpoklady na začiatok svojho života.

Použitá literatúra

BOHREN, Meghan A.; BERGER, Blair O.; MUNTHE-KAAS, Heather; TUNÇALP, Özge. *Perceptions and experiences of labour companionship: a qualitative evidence synthesis*. In Cochrane Database of Systematic Reviews. (Online.) 2019, no. 3. Dostupné na: <https://doi.org/10.1002/14651858.CD012449.pub2> [citované 2023-05-03]

BOHREN, Meghan A.; HOFMEYR, Justus G.; SAKALA, Carol; FUKUZAWA, Rieko K. ; CUTHBERT, Anna. *Continuous support for women during childbirth*. In Cochrane Database of Systematic Reviews. (Online.)2017, no. 7. Dostupné na: <https://doi.org/10.1002/14651858.CD003766.pub6> [citované 2023-05-03]

BOHREN, Meghan A.; VOGEL, Joshua P.; HUNTER, Erin C.; LUTSIV, Olha; MAKH, Suprita K.; SOUZA, João Paulo et al. *The mistreatment of women during childbirth in health facilities globally: a mixed-methods systematic review*. In PLOS Medicine. (Online.) 30. 5. 2015, vol. 12, no. 6. Dostupné na: <https://doi.org/10.1371/journal.pmed.1001847> [citované 2023-05-03]

BOLFÍK Jaroslav. Prítomnosť partnera pri pôrode – pohľad sexuológa. *In Gynekologická prax*. 2005, č. 1, s. 58-61.

CENTER FOR REPRODUCTIVE RIGHTS, PORADŇA PRE OBČIANSKE A ĽUDSKÉ PRÁVA. *Vakeras zorales – hovoríme nahlas: skúsenosti rómskych žien so zdravotnou starostlivosťou o reprodukčné zdravie na Slovensku*. (Online.) 2017. Dostupné na: <https://poradna-prava.sk/publikacie/vakeras-zorales-hovorime-nahlas-skusenosti-romskych-zien-so-zdravotnou-starostlivostou-o-reprodukne-zdravie-na-slovensku> [citované 2023-05-03]

DAVIS, Abi M. B.; SCLAFANI Valentina. *Birth Experiences, Breastfeeding, and the Mother-Child Relationship: Evidence from a Large Sample of Mothers*. In Canadian Journal of Nursing Research. (Online.) 2022, vol. 54, no. 4.

Dostupné na: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/35389289/>

[citované 2023-05-03]

DEBRECÉNIOVÁ, Janka; RAŠMANOVÁ KOTRÍKOVÁ, Miroslava; MAROŠIOVÁ, Lýdia. *PÔROD – PRÁVA – PANDÉMIA. Monitorovacia správa o porušovaní ľudských práv žien pri poskytovaní pôrodnej starostlivosti počas pandémie ochorenia COVID-19 v zdravotníckych zariadeniach na Slovensku*. Bratislava: Občan, demokracia a zodpovednosť – Ženské kruhy, 2021.

FEDKO, Maryna; KOVALCHUK, Liudmyla; KRIŠKOVÁ, Zuzana; RAŠMANOVÁ, Miroslava. *Bariéry v dostupnosti zdravotnej starostlivosti: Výsledky prieskumu skúseností žien, dievčat a rodičov z Ukrajiny s dočasným útočiskom so zdravotnou starostlivosťou na Slovensku*. (Online.) Ženské kruhy. 2023.

Dostupné na: <https://zenskekruhy.sk/bariery-v-dostupnosti-zdravotnej-starostlivosti-pre-zeny-z-ukrajiny/>

[citované 2023-05-03]

FEKETE Imrich. *Občiansky zákonník – Veľký komentár (1. zväzok)*. Bratislava: Eurokódex, 2011.

HODNETT, Ellen D.; GATES, Simon; HOFMEYR, Justus G. , SAKALA, Carol. *Continuous support for women during childbirth*. In Cochrane Database of Systematic Reviews. (Online.) 2013, no. 7.

Dostupné na: <https://doi.org/10.1002/14651858.CD003766.pub5>

[citované 2023-05-03]

HOFMEYR, Justus G.; NIKODEM, Cheryl V.; WOLMAN, Wendy-Lynne; CHALMERS, Beverly E.; KRAMER, Tami. *Companionship to modify the clinical birth environment: effects on progress and perceptions of labour, and breastfeeding*. In British Journal of Obstetrics and Gynaecology. (Online.) 1991, vol. 98, no. 8.

Dostupné na: <https://doi.org/10.1111/j.1471-0528.1991.tb13479.x>

[citované 2023-05-03]

KLAUS, Marshall; KENNEL, John; BERKOWITZ, Gale; KLAUS, Phyllis. Maternal assistance and support in labor: Father, nurse, midwife, or doula. In *Clinical Consultations in Obstetrics and Gynecology*. 1992, vol. 4, no. 4.

KLAUS, Marshall H.; KENNEL, John H.; KLAUS, Phyllis H. *The Doula Book: How a Trained Labor Companion Can Help You Have a Shorter, Easier, and Healthier Birth*. 3rd ed. Da Capo Lifelong Books, 2012.

KRIŠKOVÁ, Zuzana; RAŠMANOVÁ, Miroslava. *Poplatky za prítomnosť sprevádzajúcej osoby v nemocniciach na Slovensku*. (Online.) Ženské kruhy. 19. 10. 2022. Dostupné na: <https://zenskekruhy.sk/wp-content/uploads/2022/10/monitoring-poplatky-SO-2022.pdf> [citované 2023-05-03].

KRISTOVÁ, Jarmila; REPKOVÁ, Adriana. Prítomnosť partnera pri pôrode – áno či nie? In *Ošetrovateľský obzor*. 2006, č. 1.

McGRATH, Susan K.; KENNEL, John H. A randomized controlled trial of continuous labor support for middle-class couples: effect on cesarean delivery rates. In *Birth*. 2008, vol. 35, no. 2.

NICE (National Institute for Health and Care Excellence). *Intrapartum care for healthy women and babies*. Clinical guideline [CG190]. (Online.) Dátum publikovania: 3. 12. 2014

Dostupné na: <https://www.nice.org.uk/guidance/cg190/chapter/Recommendations> [citované 2023-05-03].

NOLAN, Mary. Preparation for birth and beyond: our health and wellbeing. In *Practising midwife*. 2012, vol. 15, no. 7.

PATAKYOVÁ, Mária. *Hovorme otvorene o pôrodoch: ľudskoprávny prístup pri poskytovaní zdravotnej starostlivosti pri pôrodoch*. (Online.) 2021.

Dostupné na: <https://vop.gov.sk/priorita/hovorme-otvorene-o-porodoch-ludskopravny-pristup-pri-poskytovani-zdravotnej-starostlivosti-pri-porodoch/> [citované 2023-05-03].

RIGHARD, Lennart; ALADE, Margaret O. Effect of delivery room routines on success of first breast-feed. In *Lancet*. 1990, vol. 336, no. 8723.

ROZTOČIL, Aleš et al. *Intenzivní péče na porodním sále*. Brno: Institut pro další vzdělávání pracovníků ve zdravotnictví, 1996, 274 s.

SIMKIN, Penny; HANSON, Lisa; ANCHETA, Ruth. *The Labor Progress Handbook: Early Interventions to Prevent and Treat Dystocia*. 4th ed. Wiley, 2017, 416 s.

SMITH, Linda J. Impact of birthing practices on the breastfeeding dyad. In *The Journal of Midwifery & Womens Health*. 2007, vol. 52, no. 6, s. 621-30.

VOGEL, Joshua; BOHREN, Meghan A.; TUNÇALP, Özge; OLADAPO, Olufemi T.; GÜLMEZOĞLU Ahmet Metin. Promoting respect and preventing mistreatment during childbirth. In *BJOG: An International Journal of Obstetrics and Gynaecology*. (Online.) 2016, vol. 123, no. 5.

Dostupné na: <https://doi.org/10.1111/1471-0528.13750>

[citované 2023-05-03].

VRÁBELOVÁ, Anna. Otecko pri pôrode. In *Sestra*. 2003.

WHO recommendations for augmentation of labour. (Online.) Geneva: World Health Organization, 2014.

Dostupné na: <http://apps.who.int/iris/>

[bitstream/10665/112825/1/9789241507363_eng.pdf](http://apps.who.int/iris/bitstream/10665/112825/1/9789241507363_eng.pdf)

[citované 2023-05-03].

WHO recommendations: Intrapartum care for a positive childbirth experience. (Online.) Geneva: World Health Organization, 2018.

Dostupné na: <https://www.who.int/publications/i/item/9789241550215>

[citované 2023-05-03].

WHO recommendations on health promotion interventions for maternal and newborn health. (Online.) Geneva: World Health Organization. 2015.

Dostupné na: http://apps.who.int/iris/bitstream/10665/172427/1/9789241508742_report_eng.pdf

[citované 2023-05-03].

WHO recommendations: Optimizing health worker roles to improve access to key maternal and newborn health interventions through task shifting. (Online.) Geneva: World Health Organization, 2012.

Dostupné na: http://apps.who.int/iris/bitstream/10665/77764/1/9789241504843_eng.pdf

[citované 2023-05-03].

WOLMAN, Wendy-Lynne; CHALMERS, Beverly; HOFMEYR, Justus G.; NIKODEM, Cheryl V. *Postpartum depression and companionship in the clinical birth environment: a randomized, controlled study.* In American Journal of Obstetrics and Gynecology. (Online.) 1993, vol. 168, no. 5.

Dostupné na: [https://doi.org/10.1016/S0002-9378\(11\)90770-4](https://doi.org/10.1016/S0002-9378(11)90770-4)

[citované 2023-05-03].

WORLD HEALTH ORGANIZATION. *Companion of choice during labour and childbirth for improved quality of care.* (Online.) 2016.

Dostupné na: <https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/250274/WHO-RHR-16.10-eng.pdf>

[citované 2023-05-03].

Vnútroštátne právne predpisy, medzinárodné dokumenty a judikatúra

Zákon č. 460/1992 Zb. Ústava Slovenskej republiky

Zákon č. 576/2004 Z. z. o zdravotnej starostlivosti, službách súvisiacich s poskytovaním zdravotnej starostlivosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

Zákon č. 578/2004 Z. z. o poskytovateľoch zdravotnej starostlivosti, zdravotníckych pracovníkoch, stavovských organizáciách v zdravotníctve a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

Zákon č. 581/2004 Z. z. o zdravotných poisťovniach, dohľade nad zdravotnou starostlivosťou a o zmene a doplnení niektorých zákonov

Zákon č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník.

Zákon č. 365/2004 o rovnakom zaobchádzaní v niektorých oblastiach a o ochrane pred diskrimináciou a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

Zákon č. 9/2010 Z. z. o sťažnostiach.

Zákon č. 171/1993 Z. z. o Policajnom zbore.

Zákon č. 314/2018 Z. z. o Ústavnom súde Slovenskej republiky a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

Zákon č. 564/2011 Z. z. o verejnom ochrancovi práv.

Constitution of WHO. Dostupné na: <https://www.who.int/about/governance/constitution>

Čl. 12 ods. 1 vyhlášky ministra zahraničných vecí z 10.

5. 1976 o Medzinárodnom pakte o hospodárskych,

sociálnych a kultúrnych právach. Úplné znenie dostupné na: <https://www.gender.gov.sk/dokumenty/dokumenty-osn/medzinarodny-pakt-o-hospodarskych-socialnych-a-kulturnych-pravach/>

Dohovor o ľudských právach a biomedicíne (Dohovor o ochrane ľudských práv a dôstojnosti človeka v súvislosti s aplikáciou biológie a medicíny) – uverejnený v Zbierke zákonov pod č. 40/2000 Z. z.

Dohovor o odstránení všetkých foriem diskriminácie žien (CEDAW) – uverejnený v Zbierke zákonov pod č. 62/1987 Zb.

Dohovor o odstránení všetkých foriem rasovej diskriminácie – uverejnený v Zbierke zákonov pod č. 95/1974 Zb.

Dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd – uverejnený v Zbierke zákonov pod č. 209/1992 Zb.

Dohovor o právach dieťaťa – uverejnený v Zbierke zákonov pod č. 104/1991 Zb.

Dohovor o právach osôb so zdravotným postihnutím – uverejnený v Zbierke zákonov pod č. 317/2010 Z. z.

Dohovor proti mučeniu a inému krutému, neľudskému alebo ponižujúcemu zaobchádzaniu alebo trestaniu – uverejnený v Zbierke zákonov pod č. 143/1988 Zb.

Európska sociálna charta (revidovaná) – uverejnená v Zbierke zákonov pod č. 273/2009 Z. z.

General Recommendation No. 28 on the Core Obligations of States Parties under Article 2 of the Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women, CEDAW/C/GC/28, 2010. Úplné znenie dostupné na: <https://www.refworld.org/docid/4d467ea72.html> (Všeobecné odporúčanie č. 28 Výboru pre odstránenie diskriminácie žien o základných

povinnostiach zmluvných štátov podľa článku 2 Dohovoru o odstránení všetkých foriem diskriminácie žien, 2010, CEDAW/C/GC/28. Dostupné na: https://www.gender.gov.sk/wp-content/uploads/2012/06/CEDAW_Vseob_odporucanie_28.pdf.)

Charta práv pacienta v Slovenskej republike prijatá vládou dňa 11. 4. 2001.

Medzinárodný pakt o hospodárskych, kultúrnych a sociálnych právach – uverejnený v Zbierke zákonov pod č. 62/1987 Zb.

Medzinárodný pakt o občianskych a politických právach – uverejnený v Zbierke zákonov pod č. 120/1976 Zb.

Nález Ústavného súdu Českej republiky 3035/15 z 12. 4. 2016.

Rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci Ternovszky vs. Maďarsko (č. návrhu 67545/09) zo 14. 9. 2010.

Starostlivosť o nízkorizikovú rodičku počas pôrodu. Štandardný postup Ministerstva zdravotníctva Slovenskej republiky (MZ SR) vydaný podľa § 45 ods. 1 písm. c) zákona 576/2004 Z. z. o zdravotnej starostlivosti, službách súvisiacich s poskytovaním zdravotnej starostlivosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

UN Committee on the Elimination of Discrimination Against Women (CEDAW), CEDAW General Recommendation No. 24: Article 12 of the Convention (Women and Health), 1999, A/54/38/Rev. Úplné znenie dostupné na: <https://www.refworld.org/docid/453882a73.html>

Usmernenie Ministerstva zdravotníctva Slovenskej republiky číslo Z033651-2022 z 3. 5. 2022. Dostupné na: <https://www.health.gov.sk/Zdroje?/Sources/Covid-19/Dokumenty/Usmernenia-covid/MU-testovanie-04052022.pdf>

Usmernenie Ministerstva zdravotníctva Slovenskej republiky k návštevám pacientov hospitalizovaných v ústavných zdravotníckych zariadeniach

počas pandémie ochorenia COVID-19, vydané 25. 5. 2021. Dostupné na: <https://www.health.gov.sk/Zdroje?/Sources/Covid-19/Dokumenty/COVID19NemocniceNavstevy.pdf>

Všeobecný komentár č. 14 Výboru pre hospodárske, sociálne a kultúrne práva – Právo na najvyššie dosiahnuteľnú úroveň zdravia (čl. 12 Medzinárodného paktu o hospodárskych, sociálnych a kultúrnych právach), 2000, E/C. 12/2000/4, bod 21. Úplné autentické znenie dostupné na: <https://www.refworld.org/docid/4538838d0.html>

O nás

Mgr. Viktória Ilka vyštudovala právo na Právnickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave. Po absolvovaní univerzity vykonávala koncipientsku prax v Göteborgu. Roky strávené vo Švédsku boli pre ňu rozhodujúce nielen z hľadiska prehĺbenia právnickej profesie a jazykových znalostí, ale aj preto, že v tomto období porodila svoje prvé dieťa. Skúsenosti so škandinávskou tehotenskou starostlivosťou a pôrodníctvom ju motivovali na získanie dodatočných kvalifikácií a stala sa tak poradkyňou dojčenia, nosenia a dulou. Medzičasom sa presťahovala späť na Slovensko, priviedla na svet svoje druhé dieťa a našla vlastnú cestu, ktorá pramení zo splynutia právnickej profesie a podpory žien v perinatálnom období.

Ženské kruhy vznikli ako občianska iniciatíva v roku 2011 s cieľom zmeniť súčasný stav starostlivosti poskytovanej ženám v tehotenstve, pri pôrode a v šestonedelí. Organizácia sa snaží predovšetkým šíriť informácie o rešpektujúcej zdravotnej starostlivosti a o právach žien pri pôrode. S týmto cieľom vykonáva komunitné, vzdelávacie, advokačné, ako aj výskumné aktivity.

